

MÉGBEJEL MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII. Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: József 527.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— Budapest, október hó 12. —

Október elsejével kezdődött az új évnegyed.

Ami tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor.

Félévre 10 kor.

Negyedévre 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Glosszák.

— okt. 10.

A horizonton vörhenyes foltok égtek, az erdőket rázta, cibálta a szél és Andrássy Gyula áthelyezte a hajtóvadászatot — Pestre. És a képviselőház megint a régi olajnyomat rámája lett: a két szomszédvár, vagy a halálos párbaj, vagy Tisza és Andrássy... a felületesség azt hihetné, hogy Magyarországnak kötelezettségei vannak e két fiával szemben, és amíg ezek tisztázatlanok, addig el kell némulnia minden sóhajtásnak és el kell üszkösödni minden sebnek. Pedig valójában nem így van: valójában úgy van, hogy Tisza és Andrássy küzdelme közügy (minden magánügy közügy és ez nem is baj, a baj ott kezdődik, ahol megfordítva: a közügy válik magánügygyé), és ami érdek, akarat, probléma, megoldandóság ma Magyarországon küzdődik, az mind itt dől el. És a legérdekesebb az, hogy az egyik épp úgy nem képvisel egy körülhatárolt érdekszférát, mint a másik és az egyik mögött épp úgy nem áll egy kompakt tömeg, mint a másik mögött, — épp úgy nem lehet mondani például, hogy Tisza a liberálisizmus szája-ize szerint való megoldásokat képvisel, mint ahogy nem lehet mondani, hogy Andrássy konzervatív megoldások képviselője; Tisza semmivel se konzervatívabb, mint Andrássy és Andrássy semmivel se liberálisabb, mint Tisza. Sőt még azt sem lehet mondani, hogy az egyiknek liberálisizmusa, vagy konzervativizmusa reformképesebb, mint a másiké, hogy vannak kérdések, ahol Tisza liberálisabb és vannak kérdések, ahol Andrássy; legföljebb arról lehet szó, hogy egyszer Tisza a liberális, egyszer Andrássy, egyszer Tisza a

konzervatív, egyszer Andrássy és ez a boszantó: az, hogy itt vagy husz esztendeje mérkőzik két ember, akit tulajdonképpen semmi se választ el egymástól (az Andrássy Gyula programbeszédét a reparáció-szakasz kivételével Tisza István is elmondhatta volna és Tisza a nyilatkozatában, Andrássy a képviselőházi beszédében alá is huzta, hogy ő köztük súlyosabb principiális különbségek nincsenek) és amellet még az ideálok, sőt zsebek hadállásai is szerintük igazodnak az országban, — a pártokról nem is szólva, amik egyszerűen köréjük alakulnak, sokszor a leglehetősebb alapon, úgy hogy például egy földbirtokos nem a szerint vall politikát (hogy csak a Tisza és az Andrássy kis nézeteltéréseit vegyük alapul), helyesli-e azt, hogy a képviselőket rendőrökkel vezessék ki, helyesli-e azt, hogy ne egy millióval, hanem egy millió és kétszáz-ezerrel emeljék a denaturált szavazó-kontingenst, hanem aszerint hogy Abaujban, Zemplénben, Szabolcsban gazdálkodik-e, vagy Biharban, Pozsonyban, Torontálban? A legérdekesebb pedig az, hogy az ilyen pártképződésekben néha valóban közszükségletek elégülnek ki. Az országban súlyos gazdasági élethalálharczok zugnak, az osztályok barrikádjai ropog a sortűz és szinte minden ház egy tábori kórház, ahová éjjelnappal hordják a sebesülteket: az országban, mondom, súlyos különbségek választják el egymástól az embereket (nem épp világfölfogásban, mert az ország az, ahol az emberek beülnek egy kávéházba, elolvasnak egy lapot, vagy megcsodálnak egy antik palotát, vagy leszámítoltatnak egy váltót és világfölfogást cserélnek), de hiányzik az az akaratmennyiség, ami pártba lendítse az érdekkülönbségeket. Az ország Tiszára és Andrássyra bizta a pártalakításokat is és — most még az adópolitika, a birtokpolitika, az iskola-politika, a kivándorlási politika kérdéseinek is aszerint kell elvégeztetniök, hogy lesz-e a restitutio in integrum, vagy nem lesz? Mint a kis rendezett tanácsú városokban, ahol a kövezetvám, a csatornázás, a majális kérdései is aszerint dőlnek el, hogy hatvanhetes majoritás van-e a kommunitásban, vagy negyvennyolczas. Igaz, van egy súlyosabb ellentét is Tisza és Andrássy közt: az izlésük, a képeik, a lektürjük, a más-más színházbajlásuk, az összes kultúrpasszióik ellentétessége. Wells a könyvkirakatok előtt állapította meg Amerikában a fajok hadállását és a birodalom jövőjét, Werner Sombart az előszobákból, a könyvesházakból és a színházakból vetítette ki a porosz urak politikai súlyát és hitét...

minálunk mindez nem politikai vizválasztó, itt még az olvasók és a nem olvasók pártja se alakult ki, ami nagy szerencse, mert — jaj volna a kisebbségnek...

*

Más. Bizonyára méltóztattak olvasni, hogy valami koldusasszonyt kitettek a gyerekeivel a kórházból, a szegényházból, sőt a tolonczházból és a fogdából is, — mert hogy tulzsufoltnak találtatott minden. Igen, itt Budapesten, ahol semmi nincs, minden tulzsufolt. Az ispotály, a szegényház, a fogda, — de tulzsufoltak az iskolák is, nemcsak gyerekekkel, hanem tanítókkal, tulzsufoltak a színházak is, nemcsak közönséggel, hanem színészekkel, tulzsufoltak a bankok, nemcsak váltókkal, hanem bankhivatalnokokkal, — és az újságok tele vannak versekkel és a tárlatok képekkel és az országutak... az országutak is tele vannak zsufolva, szinte földuzzadnak, kiáradnak a sok koldustól, betegről, csavargótól, mint a középkori keresztes hadjáratok után. Most, most kezd kibontakozni az az irtózatossággal, ami itt, Isten tudja mióta, anyagiakban épp úgy mint szellemekben végbement. A tele kórházat, a tele börtönt, a tele szegényházat értjük, — a nyomor, a bacillus, a munkanélküliség, a rossz közigazgatás és az uzsora mind a kórház, a börtön, a szegényház fix-fizetési repülő ügynöke; de a tele újság is, a tele színház, a tele iskola, a tárlat, a rengeteg költő, újságíró, tanító, piktor, komédiás, — hát szabad egy tizenhatszázmillió országban, ahol évente hetvenezer ember torkából ugat a halál kutyája, ahol a külkereskedelmi mérleg passzív és az emberek azt mondják, hogy otthon felejtették a tárcájukat, ha öt koronát ki kell fizetni, hát szabad egy országnak annyi zsenit termelni? Hát van annyi újság, amennyi az újságírókat, annyi iskola, amennyi a tanítókat, annyi olvasó, amennyi a költőket, annyi színház, amennyi a színészeket eltartatná? A szellemi termelésünk épp olyan inszolid, épp olyan hazárd, épp olyan zajos, épp olyan kirakatos áruház, mint a kereskedelmi és ez az oka, hogy egy halálosan néma, üres fogyasztás mellett egy tulzsufolt produkció kapkod levegő után és az egyetlen szociológia ma Pesten az Esze Tamás hajdujáié, — ejh, az ördög anyját, élek, amint élek, amint élek, amint élek, kivetem hasamat a jó verőfénynek.

Polonius.

Lelkiismeret és gyávaság valójában ugyanegy dolog. Lelkiismeret: a cég üzleti neve, — ez az egész.

*

Manapság a legtöbb ember lappangó józanság-kórba hal bele, és későn veszi észre, hogy amit az ember sohasem bán meg, az éppen a botlásai.

*

Ha az ember vissza akarja nyerni ifjúságát, csak a boldogságait kell megismételnie.

Himnusz egy csonka Vénuszhoz.

Szobor, csodállak és remegő kezem
Lágyan simítja vállaid vonalát,
Fehér karodra forr ma csókom.
— Evoe, Vénusz Anadyomene!

Szobor, te gögös és tört, miként e szív,
Mely tűnt aranykor álmaitól beteg
És lemondásoktól vonaglik,
— Evoe, Vénusz Anadyomene!

Szobor, álmodtam rólad egy életen
És dallamokba törtem a vágyakat,
Csókod nekem csak dalba' termett.
— Evoe, Vénusz Anadyomene!

Szobor, kerestem mindig az arcodat,
Egy mosolyodra vártam, ó Szerelem,
Te márvány voltál, tört maradtál,
— Evoe, Vénusz Anadyomene!

Juhász Gyula.

Kiábrándulás.

Irta: KOZMA ANDOR.

Már régen békecsésben és teljes dicsőségben uralkodott Mária Terézia felséges asszony, s Bécs város előkelő társasága már javában elismerte, hogy a magyarok csakugyan nem vad barbárok. Legalább azok, akik közülük az udvar fényének emelésére a császári város szép barokk palotáiba telepedtek, igazán finom gavalléremberek.

Regék keringtek Bécsben arról, mily hatalmas, dús, gazdag kiskirályok ezek a magyar magnások odahaza. Az Eszterházy-kastély valóságos kis Versailles, telve nemcsak kincspompával, hanem a tudomány s a művészetek, kivált a zene kultuszával is. És még messzebb, benn az ország mélyében, túl a Dunán, már közel a tiszamenti mesés pusztákhoz, a Grassalkovich hercegi kastély sem alábbvaló.

Érdekes, uri nemzet ez a magyar. Mindenki megérti már, hogy a nagy császárné tüntető büszkeséggel viseli Szent István koronáját. Magas rendjelet is alapított, hogy e büszkeségét világgá hirdesse. Magyar testőrsége olyan különös, daliás, vitézi csapat, hogy ki ne gyönyörködnék benne. A nagy császárné nem tartja felségén alólinak azzal dicsekedni, hogy szívében ő is jó magyar, hogy azzá teszi a hála, amit e nemzetre iránt érez. Nem csoda tehát, hogy immár mindenki szerencsésének tartja, ha némi összeköttetés lehet a bécsi magyarokkal.

Különben a velük való barátkozás már azért is kifizeti magát, mert e révén jut a bécsi előkelő ember a legszebb mulatságokhoz.

A magyar nagyuraknak mindig van valami ritka mulatsági ötletük s mindig van pénzük annak megvalósítására.

Ők találták ki például mostanában a bűbajos vízi bálokat. Tündérmesét ér meg, aki ilyen bálon részt vehet.

A magyar nagyurak ezidőszentiben abban versengenek: ki épített közülük nagybbszerű bali gályát

a Dunára? Az ilyen gálya gyönyörűséges uszó tánczterem, minden szükséges mellékhelyiséggel, pompás lakomákra s hangversenyekre is berendezve. Némelyik még színelőadásokra is. Sőt van már olyan is, melynek fedélzetén a pihenő párok pálmaligetben andaloghatnak.

Ezer meg ezer gyertya fényében ragyog az ilyen tündérgálya, mikor vízi bált adnak rajta. Selyemkárposztos táncztermének emelvényén a legjobb zenekar muzsikál talp alá. Rejtett evezősök ütemben csobbantják a vizet. És csobbantják szünet nélkül az egész holdvilágos nyárelői éjen át. Este a bál Bécs alatt kezdődik, piros hajnalon szépen eluszik a dévényi vár alatt s reggelre megérkezik a magyar koronázóváros, Pozsony révébe. Ott, akinek úgy tetszik, megnézi a várost. De aki nem kíváncsi rá, azt mindjárt átviszi a gálya a tulsó, ligeti partra. Ott már kitűnő fogatok egész tábora várja a társaságot, s kiki repülhet vissza Bécsbe tengelyen. Ebéd idejére már ott is lehet megint.

A gálya evezőit pedig Pozsonyban behúzzák, elébe fognak hosszú sor parton kapaszkodó gebét s visszavontatják azt is oda, ahonnan leuszott. Aki nagyot szeret bál után aludni, akár a gályán maradhat. Vannak azon tökéletes hálófülkék is. De aztán ne bánja a nagy alvó, hogy eltart vagy huszonnégy óráig a visszautazás. A konyha visszafelé is működésben van. Kártya, sakktábla szintén akad a gályán, csak akadjon hozzá játszótárs is.

Am elég a tájékoztatásból.

Most gróf Szenttornay Miklós diszgályája, az Undine uszik ragyogva és zengve lefelé, a teli hold fényében csillámló Dunán. Áll a bál.

A gálya ura, a dúsgazdag bécsi magyar arszlán fel van mentve attól, hogy az egész magasarangu társaságnak maga csinálja a honneur-öket. Elvégzi azt helyette, nálánál sokkal tökéletesebben édesanyja, egy fenséges alaku, hófehér allonge-parókás éltes dáma, egy született Strahlenfels bárónő, kiről maga Kaunitz-Rietberg herczeg mondta egyszer, hogy korának legfinomabb delnöje.

Miklós gróf, minden feltűnő botránykoztatás nélkül, szinte egészen Brianbourg-Prachnitz grófnének szentelheti magát, a gyönyörűséges és különös porosz asszonynak, ki unokahuga Zietennek, II. Frigyes híres huszártábornokának.

Valljuk be, a mai vízi bál voltaképpen csakis e különös szép asszony kedvéért rendeződött. Miklós gróf keresve keresi az alkalmat, hogy ennek szíve közelébe férközhessenek. Holott ez az ábrándos nő sziv máris közelebb hajlott felé, mintsem a gróf képzelné.

Ma délelőtt már-már dugába dőlt a gróf minden öröme, mert arról értésült, hogy Brianbourg-Prachnitz grófhhoz, a szép asszony férjéhez, aki a bécsi porosz követség egyik főembere, Berlinből olyan parancsok érkeztek, melyek teljesítése lehetetlenné teszi számára, hogy a vízi bálon megjelenhessenek. De estig a dolog jobbra fordult, mintsem Miklós gróf eredetileg álmodta. A derék, nyugodt, nem féltékeny s már java-korabeli porosz férj tudniillik azt mondta gyönyörű fiatal feleségének: »Ön, kedves grófné, okos asszony s arra a szép mulatságra nélkülem is elmehet«. A grófné tehát csakugyan eljött, még pedig szívesen.

Miklós gróf nem is sejtette, mennyire szívesen. Még nem tudta, hogy e hölgy képzelőtehetségét nagyon megragadták s élénken foglalkoztatták a magyarok. A huszárnép!... A tulságig kifinomodott nyugateurópaiaktól különböző férfias, félvad lovas faj.

A szittya erkölcsök örököse. Szilaj, vakmerő, elszánt vitézeknek álmodta a magyarokat, nagybátyja, Zieten porosz huszártábornok katonai példaképeit. Mikor a bécsi szalónokban a magyar arisztokratákkal és testörökkel találkozott, ezekben barok magyar diszruháik s hajporos czopfjaik alatt is fölfedezni vélte a sajátos, nem nyugateurópai marczonaszagot. A simára beretvált magyar arcokon is látni vélte a pofacsontok tatáros kidülledését, melyet Zieten tábornok sóhajtvá emlegetett. »Gyerekek, — mondá nem egyszer a dicsvágyó és dicsőséges öreg — magyaros bajuszt csak tudok növesztetni az én germán huszárajaimnak, de olyan hunger-pofacsontokat soha.«

Az összes bécsi magyarok közül gróf Szenttornay Miklós udvarolt legbuzgóbban a magyarok iránt lelkes előítéletekkel teljes porosz grófnének. Ez tehát el volt határozva, hogy éppen e grófbán találja meg a magyar férfi megkapó típusát.

Bókos menüettek és andalító, szende keringők után, Brianbourg-Prachnitz grófné Miklós gróf karján a tánczteremből a fedélzet pálmaligetébe lebbent ki.

A holdas éj csodaszépen tükröződött a Dunában. A porosz grófné és a magyar gróf egy nagy palma árnyékában a gálya elhagyott végén ült. Alig susogva, szinte félve szíveik meghatottságától, csöndesen nézték a partokon felsötétlő erdőket, a holdfénytől hófehérre festett, magasra meredő tornyokat s a városkából kicsillámló szerény lámpafényeket. S mialatt az evezők szabályos ütemben meg-megcsobbantak, lassan-lassan vonult minden mögéjük, mint egy folytatólagos álmoképsorozat.

A grófnak volt egy titkos terve. Tapintatos, óvatos kerülő beszéddel igyekezett azt megértetni s megkedveltetni a hölgygel. Pozsonyból jóformán az egész társaság fogatokon akar visszasietni Bécsbe. De kár volna, ha a grófné is sietne. Bizonyára lesznek néhányan, akik nem sajnálják ezt a szép vízi utat még egyszer, alaposabban és lassabban megtenni, fölfelé. A vontatás nem unalmas, ha kedves, bizalmas kis kör marad a hajón. Ó maga, a gróf, szintén megpróbálja ez egyszer. De csak úgy, ha a grófnének is úgy tetszik...

— Hova gondol? Nem lenne abból pletyka Bécsben? — kérdé a grófné. Pedig magában már elvégezte, hogy igenis, ő szerét ejti valahogy a gróftól kitervelt lassu és bizalmas visszautazásnak.

Suttogó beszélgetésük francziául folyt. Így illet előkelő rangjukhoz, ámbár németül könnyebben esett volna mindkettejüknek.

Korán kezdett pitymallani. A gróf a hajnali hűvösség ellen gondosan pólyálta be a szépet puha, könnyű, meleg kínai selyemkendőbe.

— Milyen helyes kis városka — mondá a grófné a jobbpartra mutatva.

— Az Hainburg, az utolsó ausztriai hely — magyarázta Miklós gróf. — Emitt balról az a várrom a hegytetőn már Dévény. Ott kezdődik Magyarország.

A hölgy szeme tüzes, élénk kíváncsisággal villant meg. Egyszerre ellökte az ünnepélyes előkelő franczia beszédet s egyszerű porosz németiséggel kiáltott fel:

— Ungern? ... — Vivat! Azt hiszem, az Ausztria legszebb tartománya.

Bármily lelkes volt a felkiáltás, megbántotta Miklós gróf közjogi büszkeségét. Egyszerű lerchenfeldi osztrák németiséggel igazította helyre a grófné tévedését.

— Ná Gräfin! Magyarország nem tartománya Ausztriának. Szabad, önálló királyság, semmiféle más hatalomnak alá nem vetett.

— Annál jobban szeretem. Sokat hallottam a magyarok hősi harczairól szabadságukért. De azt hittem, végül is leverték őket s ők meghódoltak a császárnak.

— Nem, grófné. Mi csak kibékültünk a magyar királylyal.

— Boldog vagyok, hogy erre megtanított. Rajongok a magyarokért.

— Köszönöm, grófné.

— En pedig kérek öntől valamit, gróf.

— Parancsoljon.

— Magának igen kedves baritonja van. Ugyan, dudoljon nekem valamit ebben a bűbajos hajnali csendben. A tánczene már elhallgatott.

A gróf finom kis francia pastorale-ba kezdett Daphnisről és Chloeról.

— Ne francziát! — szólt a grófné.

A gróf dallamos olasz cavatinát próbált meg a velencei Salini divatos operájából, Tarare-ból.

— Nem olaszt!

Tehát a gróf a végtelenül érzelmes és népszerű német dalt, a Keusche Schäferin der Lilienfelder kezdetűt intonálta.

A grófné elvesztette türelmét.

— De az Istenért, gróf, értsen meg! Én magyar dalt akarok hallani.

A gróf nagyot nézett.

— Magyar dalt, grófné?

— Igen, igen. Csak van magyar dal is?

— Van, van, okvetetlenül, hanem...

— Nos?

— Hát tudja, grófné, a magyar dal, az nem művelt, nem előkelő valami. Az legfeljebb durva, paraszt ajkra illik.

— Bánom is én. Halálosan unom a sok finomkodást. Csak rajta, bátran! Én Magyarországon magyar hangot, magyar szót, magyar zenét szomjazom. Hol, ha itt nem?...

— De, de... Egyszóval, grófné, szavamra mondom: én nem tudok magyar dalt.

A porosz grófné visszahőkölt s szinte elrémülve nézett az őszinte magyar grófra.

— Az Isten szerelmére, gróf, hiszen ön magyar!...

— Igen.

— És ez lehetséges?

— Így van.

— Szomorú... De legalább mondjon egy magyar verset.

— Nem tudok.

— Egy mondatot prózában.

— Azt sem tudok.

— Egy szót! Egyetlen magyar szót, gróf! Tudja mit? Mondja nekem magyarul azt, amit németül nem szabad öntől meghallgatnom. Mondja magyarul: ich liebe dich!

Gróf Szenttornyay Miklós irult-pirult, törte a fejét... Hiába! Nem jutott eszébe, hogyan is van az magyarul. Egy percze megfordult a fejében, hogy megcsalja a különös porosz asszonyt: mond neki valami értelmetlenséget és ráfogja, hogy az a magyar ich liebe dich. De a büszke szépség oly fenyegető szigorúsággal meredt szemébe, hogy nem volt rá bátorsága. Végre, hogy a kínos helyzetből egyszersmindenkorra kiszabaduljon, felugrott s röviden könnyített a lelkén.

— Grófné, én bevallom: egy szót sem tudok magyarul.

A szép asszony megfordult s dideregve burkolózott még jobban selymeibe.

— Igen hüvös a reggel idekűnn. Isten áldja, gróf! Bemegyek kajütömbe pihenni.

Pozsony négytornyú várkastélya már teljes napfényben ragyogott a gálya felé. Tövében a város a vízből is visszatükrözve olyan volt, mint a kettős fehér fogsor mosolygása.

A kibálozott társaság a fedélzetre gyűlt s gyönyörködött a kedves látványban. Csak Brianbourg-Prachnitz grófné nem volt ott. Aludt.

Amint azonban a gálya Pozsonyban kikötött, a grófné hamarosan felkészülődött s azokhoz csatlakozott, akik minél előbb igyekeztek vissza Bécsbe. A magyar koronázóvárosra egy csepp sem volt többé kíváncsi. Annál kevésbé, mert hallotta azoktól, akik már látták, hogy csak olyan csinos német város az, mint a többi száz meg ezer a birodalomban.

A ligeti parton egy osztrák generálissal és ennek feleségével szállt hintóba. Gyorsan repültek vissza Bécs felé.

A grófné utközben megkérdezte a tábornokot:

— Tartománya-e Magyarország Ausztriának?

— Persze hogy az — felelé a tábornok.

— Mért mondják mégis a magyar urak, hogy az szabad királyság?

— Mert azok mindenben szeretnek nagyozni.

— S vannak-e még olyan magyarok is, akik magyarul beszélnek?

— Oh igen; arra beljebb, messze a püszták felé. De azok is gyorsan fogynak, mint Amerikában az indiánok. Ha a felséges császárné szelid, bölcs kormányzata soká tart, soha többé semmi baj sem lesz velük. Csak azt nem szabad megtiltani nekik, hogy a maguk külön, szabad, önálló királyságáról s ősi jogaikról beszélhessenek, mert akkor valamennyi megvadul. Kérem is azért, ne mondja el a grófné még a bécsi magyar uraknak se, hogy én tartománynak mondtam az országukat.

— Ne aggódjék, tábornok, én egyáltalán nem szándékozom magyar urakkal beszélni.

Toll és tőr.

— okt. 10.



ANDRÁSSY GYULA BEMENT és a többi hétvezér, meg a nép, a sok, a vasvillás kurucz egész szokatlanul esofirozta magát, hogy: igenis hogy bement, jól tette hogy bement, természetes hogy bement, és ha százszor bemegy és mi százszor nem megyünk be, akkor is egységes a taktika, szent a béke és rendületlen a szövetség. Justh Gyula várta ő exczellenciáját, — nem jött. Justh Gyula hátat fordított a parlamentnek, — ő exczellenciája bement. Justh Gyula — és a többiek is, az ősz filharmónikus is, a haza vezérigazgatója is, Egalité Mihály is, mind — kijelentette, hogy őket egy világgrész (talán Afrika, az a legsötétebb) választja el Tisza Istvántól: ő exczellenciája kijelentette, hogy semmi nagyobb programmbeli eltérés nincs közte és a miniszterelnök közt. Nos, ha mindamellett azt mondják, hogy szent a béke és rendületlen a szövetség, akkor mi vagyunk olyan rosszindulatúak és hiszünk nekik, mert akkor itt egyszerűen kiosztott szerepekkel áll szemben az ember, —

egy munkamegosztással, vagy helyesebben: a munkanélküliség megosztásával. Most egymás közt játszsza a kint a bárány; bent a farkast, és odafönt mindig az lesz a bárány, aki lenn a farkas.



AMIKOR ÜGYVÉD VOLT az igazságügyminiszter, a fejüket csóválták az emberek: nem elég majesztétikus, a kezén még ott párolog a kliensek vére, nincs érzéke a bíróságok missziója iránt, és a többi. Amikor bíróember ült be a pecsétőr kurulis székébe, — szürkeségről beszéltek, csirizről, a cipő-börze árfolyamairól, Aladárról és ilyenekről. Aztán egy professzor jött, Balogh Jenő és most visszahívják Polónyi Gézát, visszasírják Székely Ferenczet, az ügyvédminisztert, a bíróminisztert, mert... no, mert mégse járja, hogy egy sulmájszter, egy exczellenciás néptanító csináljon törvényeket. Mostanában valóságos golyózápor süvit a miniszter feje körül. Azelőtt az a szállóige járta, hogy az összes miniszterek közül a pénzügyminiszter helyzete a legsúlyosabb, mert attól mindenki pénzt kér, — most, úgy látszik, az igazságügyminiszter tárczája a legnehezebb. Igazán annyi a gazember Magyarországon, hogy az összes tárczák közül épp a büntetőügyi a legsúlyosabb és legtámadottabb?



A NEMZETIBEN pénz áll a házhoz és ha igaz, amit a fáma mond: a kormány a pantalló-zsebét is kiüríti, hogy a drámaíró nagyságos urak előlegeket kaphassanak. Mára már egy kis névsort is olvastunk, — egy egész kis irodalomtörténet: nevek, amiknek az ázsiai pagodákban épp úgy megvan a maguk akusztikája, mint az északamerikai őserdők alatt. Csak azt hiszszük, hogy a Nemzeti Színház eddig se volt drámák híján való, közönség híján való volt, írókat nevelt és nem közönséget, az írókat — a Shakespeare és a Molière előadások útján — megtanította írni és a nézőket nem tanította meg nézni. Mi azt valljuk, hogy a művészet egyáltalában nem akta és ott, ahol télvíz idején egész vármegyékben szünetel a népoktatás, mert hogy az államnak nincs futeni valóra, ott előbb jár, meg kocszot kell vásárolni, aztán drámaírói ígéreteket. A klasszikus tradíciójú színház azt vallja, hogy csak az a közönség elé való, amit harmincz esztendő előtt fogadtak el, — lehet hogy az előlegekkel most a harmincz esztendő múlva színrekerülő darabok jószágát akarják garantálni.



BAYROST SIKERÜLT ELVONNI ILLETÉKES BÍRÁI ELŐL, — a járásbíró elé cipelték, ahol mindössze azért kellett neki felelni, amiért nem denaturálta az erotikáját. A bíróság megállapította, hogy a derék márkí igen erkölcsös férfit. Többé-kevésbé beigazolódott ugyanis, hogy a képeket csak zárt ajtók mögött lehetett megcsodálni s egy szekrényt köllött félretolni, hogy a mindkét nembeli ifjuság ne találjon a terembe. Szóval: el kellett zárni a kiállítást, ami az önzetlenségnek, a művész önnön-kritikájának olyan tiszteletreméltó dokumentuma, hogy művészi szempontból is föl kell menteni minden felelősség alól. Istenem, többet igazán nem tehet, minthogy elzárja a képeit. De ha ez már megtörtént, valóban nem lehet megkivánni tőle, hogy csakugyan úgy zárja el, hogy ne lehessen hozzájuk bejutni. Sőt megtörténhetik, hogy azért voltak elzárva a képek, hogy minél több látogató kerüljön eléjük...

Sándor János.

Volt szolgabíró, alispán, főispán, államtitkár, és amire a belügyminiszter bársonyszékébe került: az utolsó pányvaszőgig, a nótárius-iroda kulisszatitkáig ösmerte azt a különös, végletekkal, ellentmondásokkal tele valamit, amit magyar közigazgatásnak neveznek. A magyar közigazgatás most éli a legsúlyosabb válságát, — arról van szó, hogy a vármegye megmarad a régi rendi szerkezetében, a helyi atyafiságok politikai fegyvergyakorlatának, valaminek, amit nem a civilizatórius teljesítőképessége, nem a közigazgatási, társadalmi, kulturális munkája szerint értékelnek, hanem aszerint, hogy elbirja még a régi makranczos, feudális forradalmak fringiját! Arról van szó, hogy amikor a XIX. század tisztítótüzeben elporladt a deres, az uriszek és minden nemesi kiváltság és a vármegye fölött eltűnt a császári abszolutizmus és a vármegye alatt eltűnt a jobbágyság, akkor nem kell-e megreformálni, századképessé tenni a vármegyét, a közigazgatást? Az ország gondolkodó közvéleménye, amely érzi az alsóbb néposztályok közigazgatási kiszolgáltatottságát, sokáig nem felelt határozottan erre a kérdésre, de amikor a közigazgatás élére Sándor János került, azóta egyre határozottabban sürgetik a reform megoldását. Mert — s ezt az ország tudja, mert élesen lát és sokkal jobban tud disztingválni politikus és politikus közt, mint gondolják — ha valaki, Sándor János az, aki ösméri a vármegyei rendszer történelmi, állampolitikai jelentőségét, aki tudja, hogy a mult intézczióból az evolúció tüzvészében is ki kell menteni mindent, ami drága, értékes és továbbfejleszthető benne. Sándor János nem rombol, hanem tovább épít, — s csak az épület nyer vele diszben, erőben, súlyban és monumentalitásban, ha az építőmester hatalmas marka-nyoma is meglát-szik rajta.

Krónika II.

Az idegen.

(Levél a »Daily News« főszerkesztőjéhez.)

Az a szélhámós, aki multkor nálunk volt, pórul járt. Benn ül a rendőrségen, várja a kényszerutlevelet, vagy a dutyit. Valami nagyon halvány hibát követhetett el, meglazult egy csavara, egy aprócska szöge hibbant meg és most a zseniális szélhámós csekély motorhiba miatt kénytelen leszállni a szelekből, amelyekben oly boldogan hajókázott. Mert a taktikája majdnem tökéletes volt. Én keztem fogtam a szerkesztő ural (the redactor of »Daily News«), beszélgettem vele, mielőtt lefűlelték volna a detektívek s váltig azon csodálkoztam, milyen egyszerű, közvetlen, gyerekes egy

amerikai lap szellemi irányítója, a politikai akciók fő-
rendezője, a tüneményes üzletek hadvezére. Egy félig-
nyitott esernyővel jelent meg a szerkesztőségben és
az íróasztalom peremére ült. Nem tagadhatom, hogy erő-
sen hasonlított egy szélhámoshoz. Éppen ez tévesztett
meg. A tapasztalataim könyvébe rögtön beiktattam
az új tanulságot, hogy nem mindenki szélhámos, aki
annak látszik és a gyors amerikanizmus egyáltalán nem
törődik a formákkal. A többi szélhámos úgy öltöz-
ködik, mint nyárspolgár és egy mediatisztált herceg,
meggyiszinü harisnyát, lakkczipőt, hamis gyémánting-
gombokat, vakító plaszttront ölt és a gomblyukába
alélt krizantémot tűz. A mi szélhámosunk pont így
öltözött, mint egy szélhámos. Kihivta a gyanunkat
és nyomban meg is félemlítette. Huszon négy óra alatt
annyi barátja volt, mint a pelyva. A másik huszonnégy
órán megnyergelhetette volna az egész várost. Ha ez
sikerül, a harmadik huszonnégy órán már uralkod-
hat, fogadhat és-törvényt diktálhat. A gazdag barát-
jainak azzal imponált, hogy nincs pénze, a szegények-
nek, hogy egy négyezer koronás cheque-et mutogatott,
az újságíróknak haditudósításokat mondott gyorsírói
czeruzájuk alá, a soknyelvű embereket elbűvölte, hogy
a németet angolosan, a fogai közt szűrte, a nyelvtuda-
lanok elámultak, hogy francziául, olaszul, spanyolul,
törökül egyformán tud és flegmatikusan köpi ki az
ó-görög igék második aorisztosztát, a gyógyszerészek-
nek pilulát kevert, a gyógyszerészkisasszonyt csak úgy
kutyafuttaban szakszerűen, fájdalom nélkül, antisze-
ptikusan megoperálta, két panama közepette. Csinján
haladt előre. Egy előkelő gyógyszerész nyomban meg-
hivta diner-re, de ő inkább evett titokban két tojást
pohárban, nem fogadta el a meghívást. Kemény kon-
czepciók szunnyadtak az agyában. Ma természetesen
nevetünk rajta, mert egy kávéházban, született ame-
rikai léte, a whiskyt porczukor nélkül itta.

A taktika pedig, mélyen tisztelt főszerkesztő ur,
— ismételjük — helyes volt: ezt a várost így kell meg-
hódítani. Egy esernyővel és gyengéden görgetett amerikai
accent-nal. Az amerikai accent helyett jó a francia
orrhang is. Mert megtébolylunk a kéjtől, hogyha a
villamosban valaki a tyukszemünkre hág és utána azt
mondja, hogy monsieur. Mi budapestiek utáljuk egy-
mást. Orvul leszurjuk a testvéreinket. Szadisták va-
gyunk. Hallatlanul imponál azonban az idegen meg-
vetése. Ebben egyenesen masochisták vagyunk. Két-
féle idegen van. A francia megvető gesztussal, »sale
étranger«-ról beszél, az angol hideg udvariassággal
»distinguished foreigner«-ról. Van azonban egy har-
madik kázus is. Ez a budapesti idegenszemlélet. Buda-
pesten minden idegen szent. Városunkat egy csapással
meg lehet nyerni és verni azáltal, hogy valaki merőben
különbözik tőlünk, »home-spun« ruhát és duplatalpu
amerikai czipőt, vagy Henri IV. szakállat és párisias izlés-
telen mellényt hord, mindenekelőtt pedig nem tud
magyarul. Németül se ajánlatos tudni kérem, legalább
is törve kell beszélni, mert ez a második anyanyelvünk,
a mostohaanyánk nyelve. Egyáltalán főtörvény az,

hogy ne utánozzanak bennünket, ne próbáljanak hoz-
zánk alkalmazkodni, megérteni az életünket és a szo-
kásunkat. Valaha a magyar glóbuson éltünk. Ma
csak idegen glóbust ismerünk. Másutt az idegen gyanus,
bizalmatlanság és zárt ajtó fogadja, a gesztusa kómikus,
az erkölce furcsa, a beszéde utálatos, a ruhája izlés-
telen, a bőrtárczája, amit kihuz a zsebéből, rossz-szagu,
még a kedvessége is ellenszenves és nyálkás. Nálunk
nincs piszkos idegen. Ha véletlen piszkos az idegen,
mi mérésnek tartjuk és édes-piszkos idegennek nevez-
zük. Meg kell vetni bennünket, mert mi is megvetjük
magunkat. Ez a föld kevés kenyeret termel a fiai szá-
mára. Még a szélhámosai is éhenhalnak. Biztos vagyok
azonban abban, hogy egykor mindent egy idegen szél-
hámos arat le, akinek semmi képessége, semmi talen-
tuma se lesz, csak az idegenség prestige-e. Ami nekünk
kopár tarló, az neki aranyföld és gyémántmező. Ön,
kedves főszerkesztő ur, mielőtt megtisztelt volna a
látogatásával, alaposan tanulmányozhatta ennek a
városnak és a benne élő embereknek a lélektanát.
Tudta, hogy parvenü-városba jön és mint parvenü ér-
kezett meg. A németeknél köpenicki egyenruhát huzott
volna természetére. Nekünk elég egy bő felöltő, egy iro-
dalmi lapalapítás terve, néhány jól ejtett angol szó.
A marsallbot, amit a leendő hadvezér visel: egy esernyő.

A rendőrségen aztán kiderült rólad, hogy nem
vagy Park Davis, a Daily News főszerkesztője, csak
Leibowitz Jakab, egy szegény román, diplomáfafosztott,
elcsapott orvos, egy világjárt és börtönviselt szélhámos.
Bocsáss meg, hogy tegezlek, de már az első detektiv is
tegezett. Régi ismerőse vagy a hatóságoknak, amelyek
az egész világon egyformán szigorúak. A világ börtön-
rendszerét úgy ismered, hogy nyugodtan tanulmányt
irhatnál róla valamelyik jogtudományi közlönybe.
Ehhez is bizonyára úgy értesz, mint mindenhez. A
kémiaiában forradalmat csinálhatnál, felfedezhetnéd a
rák szérumát, új kutakat furhatnál, megreformálhat-
nád a nyelvtudományt és közben feltalálhatnál egy új
villamos lámpát, egy új repülőgépet és egy új kezelő-
gombot. Mert nem sokat tudsz, hanem mindent. Az
edinbourghi egyetemen megtanultad az orvostudo-
mányt és az angol nyelvet, de te tudsz úgy beszélni
angolul, mintha német és németül, mintha angol
lennél, s ha kell, egy perc alatt teljesen elfelejtesz min-
den grammatikát. Bevallom, hogy bennem is felébredt
a nyárspolgár és egy darabig azon gondolkoztam, mi-
csoda ravaszsággal foghatná le a társadalom a zsenidet,
de most látom, hogy a magad szempontjából, neked
van igazad, akinek szűk ez a világ és nem elégszel meg
elsején folyósított fizetéssel, lakbérrel, állandó lakással
és a polgári cserkoszorúval. Igaz hogy a társadalom-
nak is igaza van. Mert egy reggelen esetleg minden ok
nélkül felrobbantanál néhány házat és megmérgeznéd
a vízvezetékünket, csupa passzióból. A társadalom
tehát megmarad konzervatívnak és te megmaradsz
szélhámosnak. Neked minden ház és minden asztal
kell. Mindenütt otthon akarsz lenni. Azt akarod, hogy
egy hónap múlva a kanadai grand hotelben terített

asztal várjon. Tiéd a mesék »terülj-asztalkám«-ja. A városunkat elhagyod. Itt, ahol kis panamisták bájosan csuszkálnak a paragrafusok kacskaringóin, nincs helyed. Zseniális vagy és veszélyezteted a konkurrencziát. A »Daily News« főszerkesztője felültetett és pogányul lenézhetett bennünket, amíg feladtuk rá a kabátját, lestük a szavát és boldog mosolylyal fogadtuk el amerikai meghívását. Ezért még most is haragszom rá.

Téged azonban szeretlek és sajnálalak, Jakab.

K. D.

Réggel.

Lábujjhegyen, lobogó gyertyaszállal
Lopóznak át még szendergő szobámon...
— Milyen kedves gyerekkezem az ágyon,
Mily gyengéd a bujkáló gyertyaláng,
S milyen furcsa a plafónon a lámpa,
Amint megnyuló-töpörődő árnya
Hiven uszkál a falakon utánna...
Szimuláns diákként hunyom szemem le,
Ki leczkét nem tanult s ébredni fél,
Bágyadt beteget játszik, úgy henyél.
Csak messziről gondolok életemre,
Mint gondolok majd egyszer vén koromban,
S olyan jó, hogy az ajtó félve koppan...
— Kis fénycsik álálkodik a sarokban. —

Balázs Mária.

Az új Gulliver.

Irta: BARRY PAIN.

ELSŐ FEJEZET.

(Ifjabb Lemuel Gulliver utirajzának néhány első lapját szerencsétlenségünkre megrongálta a tűz és nagyjából olvashatatlan is. Itt az író azt meséli el, hogyan szenvedett hajótörést az óriási ködben. Uszással menekült meg, állítása szerint több napig volt a vízben és oly nagy távolságokat uszott át, hogy bravurja a hihetlenséggel határos. Ha számításba vesszük, hogy Thule szigetét rendszerint milyen szélességi fokra szokás tenni, fentartással kell fogadnunk azt az állítását, hogy elsősorban nyers czápa-huson élt. Az olvasható és következetes kézirat a szigetre való megérkezésével kezdődik.)

Jól-rosszul kicsavartam ruhámból a vizet és szépen kiteregettem a napfényes sziklákra. Ugy egy óra múltán valahogy felocsudtam ájult fáradságomból, körül akartam tekinteni, hogy micsoda szigetre dobott ki a bal-szerencsém. Miután megint felhúztam a ruhámat, fel-másztam az alacsony sziklára.

Nagyjából lapos és tar vidék terült el előttem. Itt-ott homok és fű tarkállott, másutt egy csomóban törpe bokrok kuksoltak. Aztán messze, nagyon messze, a messzelátómmal egy csomó kultivált helyet vettem észre, de seholy épületet, amely arra engedett volna következtetni, hogy itt emberek is laknak. Egy ponton, amely körülbelül két mérföldnyire lehetett, füstoszlop emelkedett a magasba mintegy a föld belse-

jéből. Azt hittem, hogy a füst vulkánikus eredetű, de erősen megdöbbenem arra a gondolatra, hogy ez a föld kultivált és még sincs a hátán se ház, se egy árva kunyhó.

Annyira elmerültem a távolság szemléletébe, hogy csak akkor vettem észre valami emberi lény közeledtét, mikor a lépteit egészen a közvetlen közelemben hallottam. Ugy beszéltek róla, mint emberi lényről, bár sok tekintetben különbözött attól az emberiségtől, amelyet azelőtt ismertem. Különösen feltűnt a járása. Lassan és ügygyel-bajjal kezmergett előre négykézláb, a keze hosszabb volt, a lába pedig kurtább, mint a közönséges ember lába. Testét két vastag, szürke gyapjuszövet borította, laza botosokat hordott mind a kezén, mind a lábán s a botosok felső része gyapjuból, a talpa bőrből készült. A feje aránytalanul nagy volt és úgy tetszett, alig bírja meg a nyurga nyak. Kopasz fejbubján csak néhány gyér és szürke hajtincs lengedezett. Erősen nagyító óriási pápaszem torzította el a szemét, fogatlan szája roppantul pirinyó volt. A fura alak inkább nevetésre, mint félelemre ingerelt, mert a teste hitvány volt, a mozdulata lassu és piszmogó és különben sem mutatkozott ellenségnek.

— Látom, — szólt a lény — ön még a régi világból való. Kicsoda ön?

Kedves, finom hangon beszélt, a hangsulya kissé emlékeztetett az amerikaihoz.

— Nevem Lemuel Gulliver, tengerész vagyok, hajótörést szenvedtem, parancsoljon velem. Szíveskedjék megmondani, milyen szigetre kerültem és kihez beszélek?

— Ez Thule szigete, — Ultima Thule — az egyetlen földdarabka, amely kiemelkedett a barbárságból. Nagy a szerencséje, hogy idekerült.

Egyik kezét kihúzta a botosából, levette nagy pápaszemét és pislogott gyenge szemével. Közelről néztem őt. Arcza csupasz, szőrtelen volt. Mint egy öreg asszony, vagy egy öreg ember arcza. Egyszerre a gondolat fénye cikázott át rajta.

— Ó, — szólt — most már értem a zavarát. Ön azt hiszi, hogy férfi vagyok; de én az elsőrendű lények közé tartozom, ott pedig nincs nem. Ez volt a legnagyobb természeti csapás, amelyet diadalmas kultúránk az idők előrehaladtával legyűrt.

— De akkor — szóltam — a fajuk, vagy az a rend, amelyhez ön tartozik, hamar kihalt.

— Természetesen kihalt, — mondta az idegen lény, nyájas mosolylyal — de nem oly gyorsan, mint ahogy a barbárok hiszik. A haladó tudomány hosszú életet biztosított nekünk. Én magam százkilencvenkét éves vagyok. A halálnak természetesen el kell következni, de végtére mért ne jöjjön?

Mikor ránéztem, az esztétikai érzékem azt mondta, hogy csakugyan igaza van, mért ne jöjjön el érte a halál? A lény az orra nyergére tette a pápaszemét, hátvást a homokra heveredett, mert már elfáradt a kuporgásban.

Tovább beszélt:

— Az egyén halála — természetesen csak bizonyos mértékig — a gyengeség bevalása. Képtelenséget jelent, amely többnyire tudatlanságból származik, azt a képtelenséget jelenti, hogy valaki nem tud a környezetéhez alkalmazkodni. A faj halála teljesen más, — az minden képesség és hasznosság megrokkánása. Bármint is van, világos, hogy a legutolsó ember az emberi fejlődés legnagyobb potenciáját képviseli majd. Gyakran gondolkozom ezen, hogy ki lesz az utolsó ember. Lehet, hogy Y. M. 6403, a Külső Intézet professzora. Sokan ezt hiszik. Ugy vélem, maga meg van győződve róla. Másrészt én magam is pályázom erre a babérra.

De még pár ezer ember él és önt bizonyára untatja ez a téma.

Ruhám csuromviz volt, dideregtem, éhes voltam és fáradt. Végtelenül untatott, amit a professzorról és az utolsó emberről locsogott. Megpróbáltam tudtára adni, hogy aludni és enni szeretnék.

Az idegen feltápaszkodott, otrombán és ügyetlenül.

— Jó — mondta. — Mindenről gondoskodom. Vendégszerető emberek vagyunk, bár ritkán vetődik erre idegen. Mindjárt elvezetem a házamba.

— A házába? Egy árva házat se látok itt, nagyon messze lakhat.

Egy pillanatig elképedve nézett, aztán újra fény derengett rövidlátó szemében.

— Értem — szólta. — Ön a régi világból jön, ahol még régimódi házak vannak. A régi világ története barátomnak, a professornak különös studiuma. De természetesen az általános tudnivalókat itt minden művelt ember bírja, és én is tudom, hogy micsoda fajta házakról beszél ön. A muzeumbeli képeken láttam. De Thuleban, mikor pár száz évvel ezelőtt az aviatika a legolcsóbb és legnépszerűbb közlekedési eszközzé vált, teljes lehetetlenség volt a házakat a föld fölé építeni. Az aviatika állandóan veszélyeztette a házakat és a házak is állandóan veszélyeztették az aviatikust. Mi a föld alatt lakunk. Mi kerülünk mindenfajta veszélyt. Mi félünk a komplikációktól. Ön nem látja a házamat, amelyről beszéltem, pedig alig van innen egy negyed-mérföldnyire.

Oly lassan kezmergett előre, hogy apróznom kellett a lépéseimet, nehogy messzire elhagyjam a vezetőmet. Mikor lomhán mozgott, nagyon hasonlított egy piczike és fáradt elefánthoz.

— Képzelem, — mondtam — milyen fejlett lehet már az aviatika.

— Ellenkezőleg, — felelt az idegen — már egyáltalán nincs is aviatika. Régi nóta. Már nem élünk vele. De semmi okát se látjuk annak, hogy miért változtassuk meg a házunk stílusát, oly sok és nagy előnye van neki.

— És — kérdeztem — miért szűnt meg az aviatika?

— Mert birtokába jutottunk annak a titoknak, hogy egy vagy több szervezet atómjait messze távol-ságokra szétszórhatjuk.

— Nem értem — mondtam.

— Természetes, hogy nem érti. De már itthon vagyunk.

Ugy tetszett, mintha egy közönséges gödör elé érkeztünk volna, amelynek belsejében csavargó csigalépcső van.

— Láthatja, — mondta — ha elfáradtam és hazatérek, akkor lefelé megyek. A régi típusú házakban az emberek felfelé mennek.

Számoltam a lépcsőket, harminczöt vagy negyven lábnyira mentünk a föld szintje alá. Itt egy közönséges ajtó állta utunkat, amelynek sárgaréz kilincse volt és fölötte villamos láng égett. Az ajtóra ezek a betűk és számok voltak festve:

M Z 04.

Az idegen kinyitotta az ajtót egy kis kulccsal, amelyet egyik botosából vett ki. A kulcslyuk és a kilincs oly magasságban voltak elhelyezve, hogy az idegen fáradtság nélkül elérhette, anélkül hogy felegyenesednék. Végimentünk egy kis termen, amelyet pazar villamos fény fürdetett, de nem volt benne semmi más, csak egy gyékény, amelyen a vezető gondosan megtörölte mind a négy botosát. Aztán az ebédlőbe tessékelt s én,

tekintve farkasétvágyamat, csöppet se vonakodtam őt követni.

Mikor beléptem az ebédlőbe, kissé elámultam, mert egyáltalában nem hasonlított az ebédlőhöz, egyáltalán semmi jóval sem kecsegtetett. Falain polczok feszültek és a polczokon számozott palaczkok állottak, amelyekben — úgy láttam — pilulákat őriztek. A szoba közepén, közvetlen a lámpa alatt, egy alacsony asztal, amelyen aluminium pohárok sorakoztak s egy bőrbe kötött könyv. Más butort nem láttam.

— Széket keres? — kérdezte a házigazdám. — Itt nincs szék. Bizonytalan helyzetnek tartjuk a lábakon való állást és az ülés nem kevésbé kockázatos. Mi félünk a komplikációktól. Négykézláb, vagy fekvő helyzetben az ember biztos. De tessék, foglaljon helyet a padlón, hadd irjam meg a rendelvényt, amire szükség van.

Leheveredtem a padlóra, de a padló bizony kemény volt, nem valami jó fekvés esett rajta. Meghökkenem arra, hogy a házigazdám »rendelvény«-ről beszélt, mert a gyomrom inkább a mészáros húsáért sirt, mint a kémikus pilulájáért. De szükség törvényt bont.

A vezetőm kivette kezét a botosból és megnézte az asztalon levő kötetet.

— Az összes számokat — mondta gondolkodóan — könyv nélkül tudom, nagy a gyakorlatom; de fogalmam sincs, mit használ az ember akkor, ha átfázott a tenger vizétől. Erre még nem volt precedensem. Ah, megvan! A százegyest.

Levette a százegyest palaczkot a polczról és egy pilulát az aluminium-pohárkába pottyantott. Megfigyeltem, hogy a polczok a falon mind alacsonyan voltak felszegezve. És a ház egész berendezése és butorzata olyan lényeknek volt való, akik négykézláb járnak. Azt is észrevettem, hogy a házukban nagyon kevés butor van. A thulei nép főjellemvonása az, hogy gyűlöli a feleslegest.

Házigazdám egymásután szedegette le a polczról a palaczkokat és közben beszélt. Minden palaczknak elmés dugója volt, amely csak egyetlenegy pilulát pottyantott be a pohárkába, valahányszor a palaczkot felfordították.

— Czápát sohase ettem, se nyersen, se sült, — mondta házigazdám — de ha valaki kizáróan czápával táplálkozik, bizonyára tulsok és fölösleges nitrogén képződik benne. Ezt a tizennyolczással utjuk helyre. Hozzá kell vennünk még a rendes ebédet, — az egyest, a kettőst és a hármast — a kimerültség gyógyszerét, a hatvannégyest s az altató pilulát, a hatvannyolczast.

Kezembe adta az aluminium-pohárkát, amelyben már benn volt a pilula.

— Azt hiszem, — mondta — rendben vagyunk.

— De szomjazom — feleltem.

— A művelt ember nem iszik evés közben.

Erre lekapott egy másik palaczkot s megint egy pilulát pottyantott a poharamba.

— Meglátja, — mondta — ez a pilula megszünteti a szomuságát. De csak akkor igyék, ha itt az ideje.

Engedelmesen bevettam a pilulát és aztán még kisebb szobába vezetett be, amely ugyanazon a szinten volt. Később a szigeten több ily földalatti házat láttam. Mindegyikük egyformán volt beosztva, a szobák kicsinyek voltak és oly alacsonyak, hogy a padlatot könnyen elérhettem a kezemmel, ha főlegyenesedtem. Az, hogy a házigazdám egyáltalában nem szerette a diszitést, hogy egyszerű volt és kevés butort használt, nemcsak az ő jellemvonása volt. Az ész-titkai kulturát a thulebeli elsőrendű lények nagyon kevésre becsülték.

Annak a szobának a sarkában, ahova beléptünk, pneumatikus matracz hevert és két óramű állott, forgatható csavarral. Más butor nem volt.

— Itt az ágyam — mondta gazdám. — Aludjék.

— Ez ágy? — kérdeztem kétkedve.

— Természetesen nem a régimódi barbár ágy. Ágyneműt már régóta nem használunk. Mert nem egészséges. Az alvó oly magasra szökkenti a szoba hőmérsékletét, amilyenre akarja. Ezt könnyen megteheti, hogyha az első óramű csavarát megigazítja, ez szolgáltatja a hőt. Most a tizenötösön áll. Ha alszom, rendesen a huszasra igazítom. Igazítsuk a huszasra és ön kedve szerint szabályozhatja, ha fázik. A másik óramű a fényt szolgáltatja és öt foknyi fényt ad, vagy teljes sötétséget.

— Szeretném — mondtam — megszárítani a ruhámat. Még mindig nedves.

Látható undorral nézett a ruhámra.

— Dobja ki az ajtón, — mondta — majd gondoskodom, hogy a szemetes-gépbe tegyék és új ruhát kapjon helyette. Aludjék egy órászkát, aztán majd visszajövök. Különben mondja csak, milyen nyelven beszél maga.

— Angolul — feleltem.

— Angolul — mondta gondolkodóan. — Angolul. Valahol hallottam erről a nyelvről. Köszönöm, ne fáradjon. Könnyebben is felvilágosítást szerezhetek.

Magamra hagyott. A csavart a huszonkettőre igazítottam. Bár anyaszüzmeztelen voltam, kellemes meleg ölelt körül és bár ez a sok újság kissé felizgatott, nyomban elaludtam. Ezt vagy a roppant fáradtságomnak kell betudnom, vagy a házigazdám kitűnő altató-szerének.

MÁSODIK FEJEZET.

Mikor fölcsozdutam, úgy tetszett, hogy hat-nyolcz órát aludtam, pedig alig aludtam egy órát. Friss és vidám voltam. Mielőtt elaludtam volna, teljesen elzártam a fényt és most odatapogatóztam a fényórához és addig forgattam a csavart, míg a szoba teljesen világos nem lett. A szoba csöndje megdöbbenett. Mintha lakatlan házban lennék. Kinyitottam a szobám ajtaját és nagyon megörültem, mikor egy csomag ruhára bukkantam.

Behoztam a csomagot és megvizsgáltam. Első pillanatban azt kellett hinnem, hogy egy örült és kaján szabó a télikabátnak való szövetből két nadrágot varrt. Ennek az volt az oka, hogy a ruhát, a sziget lakóinak termetére szabták. A szigetlakók csak két ruhát hordanak és ezért vastag kelmét választanak, a karjuk pedig majdnem olyan hosszú, mint a lábuk. (Az ember amúgy se nagyon különbözik az állattól.) Felvettem a két ruhát és úgy találtam, hogy elég jól illik nekem, hogyha kezemen feltűröm az ujját. Botosokat is kaptam, amelyet a gazdám viselt. Lötyögött rajtam, de kapocscsal és szíjjal odaerősítettem a csuklóimhoz.

Aztán szemügyre vettem a szobát. A falat és a padlatot valami erősen fénylő anyag burkolta, első pillanatra azt hittem, hogy be van festve, de később láttam, hogy üveggel van fedve.

A padló, a fal és a padlat nem derékszögben hajlott egymásba, mint nálunk, de elipszis-alakban, ami — be kell ismernem — nagyban előmozdította a tisztaságot. Maga a padló ugyanazzal az anyaggal volt beburkolva, mint a fal és a padlat, csak hogy az üveg recézés volt, nehogy a láb megcsuszamolják rajta. A padló közepén egy kis készülék volt. Észrevettem, hogy alatta villámgyorsan forog egy legyező, a leg-

kisebb láрма nélkül. Ezt néztem, mikor a házigazdám kopogott és belépett.

Megörültem neki, mert egy lepecsételt palaczkot és két kis alumínium-pohárkát hozott magával.

— Most iszunk — mondta röviden.

— Nagyszerű, — kiáltottam — de nyomban csendet parancsolt rám, azt mondta, hogy ivás közben nem szokás beszélni.

A palaczk tartalmát (nem egész testvériesen) két részre osztotta. Magának többet öntött és a poharát gyorsan kihörpintette. Követtem a példáját és rájöttem, hogy desztillált vizet adott. Kissé elszontyolodtam, de most már hajlandó voltam megbocsátani neki, hogy az italt nem barátságosan felezte meg.

— Most pedig, barátom, — mondta — beszél-gessünk.

— Kérem, — szoltam — lenne szives talán megmagyarázni, hogy miért nem beszélgetnek önök ivás közben. Az én hazámban éppen poharazás közben szoktunk diskurálni.

— Igen, — mondta házigazdám — ez így volt a sötét »ujkor«-ban. Akkor többnyire alkoholt ittak az emberek és minél többet beszéltek, annál többet ittak, és minél többet ittak, annál többet beszéltek. Ez circulus vitiosus-a lett az örületnek és a betegségnek és a törvény betiltotta. Az alkoholt a thulebeli elsőrendű emberek egyáltalán nem ismerik. És bár csak vizet iszunk, még mindig megtartjuk azt a jó szokást, hogy ivás közben nem beszélünk. Ez egyik példája annak, hogy a szertartás tuléli, vallást.

Rámutattam a padlón lévő készülékre.

— Ugyebár, ez szellőztető-készülék?

— Az. Minden órában két perczig működik. Kihuzza a széndioxidot, amely nehezebb lévén a levegőnél, a szoba fenekére süllyed és ugyanakkor friss levegőt szivattyuz be a padlaton lévő csövekből, amelyek a külső levegővel érintkeznek. Az a nagyszerű, hogy teljesen zajtalan. A hosszú életről való tanulmányunk meggyőzött arról, hogy az izgalom a legnagyobb ellenségünk. A villamos szellőztető izgat, különösen a hálószobában. A régi világ minden készüléke lármáz és dörömböl.

— Észrevettem, hogy a villamos lámpák mind a padlathoz vannak erősítve. Van ennek oka?

— Hogyne. Ami függ, az leeshet. Mi félünk a komplikációktól. Érdekes, hogy ön ezt megemlíti, minthogy a mult héten épp erről beszéltem barátomnak, a professzornak. Egy régimódi karos gyertyatartó festményét mutatta meg nekem. Azt is elmesélte, hogy Angliában és más műveletlen országokban az volt a szokás, hogy olajfestékeket mázoltak a vászakra. Ezeket a vásznakat nehéz rámaival vették körül és a falra lógatták. Berámázott festménynek nevezték. Ön ily csiricsárét nem talál itt. Igaz, tudom már, micsoda Anglia. Átszóltam a Külső Intézetbe és azt a felvilágosítást adták róla, hogy egy darab föld volt Skócia mellett.

Később megtudtam, hogy Thuleban »átszólni« annyit jelent, mint dróttalan táviratot küldeni.

— A professzorról — folytatta házigazdám — eszembe jut, hogy ma van a születésnapja és az én születésnapom. Ezen a napon rendesen tisztelni szoktam nála és nagyon örülnék, ha velem jönne. Ön, mint különlegesség, bizonyára érdekelné a barátomat.

— Szabad kérdezni, mit jelent az, hogy Külső Intézet?

— A Központi Intézet hasznos tudományokkal foglalkozik és Szakosztályokra van osztva. Én például a Hő és a Fény Szakosztály vezetője vagyok. A Külső Intézet akadémiai tudományokkal foglalkozik és bará-

tom a Régi-Világ-Történelem tanára. A Belső Intézet jogi kérdéseket intéz. De nincs időm kifejteni egyszerű és bölcs szervezetünket. Már indulnunk kell a professzorhoz.

— Még valamit — mondtam. — Szabad kérdeznem a nevét? Már előbb akartam kérdezni.

— Nekünk nincs nevünk. Az elsőrendű lények megtisztelő formulát kapnak, nevet csak a növényeknek és az alacsonyabbrendű állatoknak adunk. A másodrendű lények, a munkások, egymásközt használhatnak neveket, de erről nem tudok. Az én megtisztelő formulám: *M Z 04* és minthogy nem jeleznek két embert ezzel a névvel, sohasem keletkezik zavar. Nézze csak, milyen kőcsoz a haja.

— Igen, — mondtam — éppen fészülködni akartam.

— És a keze se tiszta. De ez rendjén van. Ön most vizitálni megy. Talán nem ért engem. Minden házunk hasonló mintára van építve és minden házban van egy fürdő- és egy toalettszoba. Ha látogatónak megyünk, mindig piszkosan és fészületlenül állítunk be. Mikor megérkezünk, a házigazdánk toalettszobájában megmosdunk és megfészülködünk. Ezt az udvariasság követeli. Azt akarjuk ezzel mondani, hogy neki olyan komfortja van, amilyen nekünk nincs.

— Megbocsásson, kissé bolond egy szokás.

— Bizonyos szempontból minden bók bolond szokás, de a hosszú élet szempontjából minden bók bölcs szokás. Lágyit és békít. Annyira tudjuk ezt, hogy gyakran hivatásos és szerződött optimistákhoz fordulunk.

— Kik azok?

— A dolog nagyon egyszerű. Hogyha egy elsőrendű lény szomorú és csüggedt, tudja, hogy ez megrokkantja és megrövidíti az életét. A tudomány azonban megszüntet minden bajt. Ez az ember a Központi Intézetbe szalajt egy hivatásos optimistáért. Az optimista elmegy hozzá és mesél. El van ragadtatva attól, amivel ez az ember rendelkezik. Dicséri a jelleme erős oldalait. Meghallgatja az adomáit. Bámulja a tudását. Csak kevés ilyen hivatásos optimistánk van, de nagyon jól vannak fizetve, — azaz a Központi Intézettől igen fontos megbízásokat kapnak.

— Némely dolog gyerekesnek tetszik nekem — mondtam. — Némely dolgot pedig egyáltalán nem értek.

— Ön barbár létére nem is kíváncsi, hogy rögtön átfogja egy magasabb civilizáció összes vívmányait. Fokról-fokra kell haladnia. Mielőtt a Fény és Hő Intézetbe mennénk, meg kell látogatnom a professzort. Jöjjön, kérem.

(Folytatása következik.)

Barangolások.

Uti emlék.

Magyarországon jártam, ott ahol sosem azelőtt, olyan helyen, amely olyan távol esik eddigi életemtől, távol, még távolabb, mint Ceylon szigete, ahová gyermekkoromban a bajai eredetű Jelky Andrásnak, első édes nagy magyar utasunknak kalandjait olvasva, heves szivrepeséssel vágyakoztam. Az Alföldön voltam kis városkában, amelyet a menetrend kegyessége és minden, oh minden most egyszerre olyan közel hozott hozzám, amilyen távolra vetette eddigi életemet. Eddigi életemet, ami nem is volt.

És hogy ott jártam és édes vágyálmaimtól vezetve, a falusias kisvárosnak is külső városába jutottam, boldog-édes kalandozás közben hirtelen a gondolkozó szivemhez kaptam. Örökös agyvelőm jól tudta pedig, hogy itthon járok hazámban, Magyarországon, három órányira a keleti pályaudvar öblös singyüjtő medenczétől, három órányira munkámtól, szenvedésimtől, kenyérkeresetemtől, olvasmányimtól, szomorúságomtól, és mégis az ütés, amit bévülről éreztem, a nehéz érzés, amitől fejem az agyagporos föld felé konyult, szerelmes mátkaként sugta fülemből:

— Idegen szigeten jársz!

Pedig mit láttam tulajdonképpen? Semmit! Mondhatom, semmit. Kis lusta folyót láttam, amelyre hasonlatkereső kedvem ráfogta, hogy ünnepélyes lomhaságában a Nilusnak csenevész, magyar ikre. Fényes barnára mázolt rácsoskaput láttam, olyan volt, mint nálam otthon az előszoba söprűszekrényének ajtaja, tarkakendős, fakult ruhájú parasztnők kerültek velem szembe, itt egy deszkapalánk, ott az agyagos sáros utca közepén deszkapalló, egyik udvar közepén nagy szakajtókosárban kemény kukorica a szegény ember sertése számára, odébb emeletes galambház, az utcán parasztyerekérek érkeznek az iskolából, kezükben de idegenül szorong a palatábla, azután kifelé ablaktalan házak, furcsa, otrombán kedves falfestések, egy módra és mégis ezerféleképp nádalt háztetők, csenevész almafák, daczos kutgémek, két házból álló szűk utcák (Jézus Isten, ha ez Olaszországban volna, viacolónak hívnák), sok ilyen kis utca, ahányszor két ház, annyi utca, közben szabálytalan terek, akkorák, mint egy kávéházi billiárdterem, vízfordó leányok kantáival, alázatos tarka kutyák, cinikus nézésű tehenek, zöldből őszi sárgába öregedő lombok és sok-sok magyar szó, lassu, nehéz, ünnepies, földesizü magyar szó és mind e sok egyszerű csoda fölött az ég, a magyar ég, amelyik egészen bizonyosan magyar itt, nem terjed tovább a vármegyénél és a körülöttem levő, holdba, ölbe mért földeket halovány selyemkék burája alá rejt, úgy hogy ahol az ég pereme van, ott véget is ér ez a magyar föld és minden.

Igen, ott a szélén bizonyára az üveg élességével vágja el a mennyboltozat ezt a földet a többtől. Ami ezen kívül van, ahhoz semmi közöm, és ami ezen belül... oh, ezen belül csupa boldogság honolhat. Mi is történhetik, mi rossz baj eshetik itt ez utcátlan utcák, ablaktalan skatulyás házak és palánkos udvarok között. Az emberek itt oly meglegedettek és öntudatlan boldogok, mint ott a galambok az ő emeletes házukban, és a galambok itten a legnagyobb urak, mert hiszen erre felé csak ők laknak emeletes házban. És ez nagyon jól van így, mert ahol a galambok a legnagyobb urak, ott az emberek boldogsága bizonyára nem ösmer határt. Mi bajtól is nyöghetne itt a paraszt? Hon lakik saját házában, agyvelejében meg nem becsült kincsként a világ legszebb nyelvét rejt, asszonya tiszta, engedelmes és hű, gyermekei egészségesek és tisztelni fogják szülőiket, ha azok megöregszenek is. A pénzt aligha

ösmerheti itt a paraszt, sajátjában lakik, az ennivalóját maga termeszt, amit a testén hord, bizonyára barátságából, karácsonyi, husvéti vendégeskedésért való hála-ból varrja rá a szabó és a varga, és az államnak is csak egy mérő zabot küld adóba, hadd etessék azzal a király-lovait. Abban a boldog állapotban él, amiben a közép-koreleji ember élt a pénzgazdálkodás előtt és számára el nem mult az idő, amit a nemzetgazda a terménygazdálkodás korszakának hív. Térben, időben egyaránt a boldogság szigete ez.

Am most egyszerre (leírom a jelenetet, amelyet hogy végignézttem, életemnek kinja lesz mindörökre) igen, egyszerre vad vihánczó sivitás szakítja fületem. Kis malacz visit a deszkakerítés mögül, vagy — Istenem, csak nem — gyermek talán? Nem! Odanézek, fejem átlógatom az alacsony deszkapalánkon és látom, amint a ház urkirálya, a paraszt, fiatal nőt hurczol végig az udvaron. Feleségének szép, hosszú, szőke haját kötélbe csavarta és testét, fejét úgy czepli vályog lábán, kutszéli csatakon, mindenféle szemeten keresztül, hogy a ház falához érve, keményen odacsattogtassa.

— Ne bánts, — kiáltok — ne bánts! (És most attól se féltem, hogy az ember zsebében az én husomra éhesen nyílik a fakula-bicska.)

— Ne bánts, a haját! — orditom. — Hallja, a haját ne bánts. Megveszem, érti, megveszem a haját, csak ne bánts! Megveszem a haját, vágja le... Nézze, itt a pénz... ami apró nálam van, egy, két, fogja, négy pengő a magáé... de az asszony haja az enyém.

— Ötös bankót is adhatna érte a tekintetes ur, ha már sajnálja ezt a rossz cselédet.

És az ember a hitese felesége hátára térdelteti egyik lábát.

— Itt van nesze az öt pengő, csak ne bánts...

Fanyesegető nagy ollót hoz elő az ember. Tövből levágja asszonyának szép, szőke haját, amely sárvéresen is halovány aranyként fénylik elém. Odaadja a kezembe. Vártam, hogy mond valami erőset, azt, hogy most már cifrázhatom vele a városi szeretőm fejét, de egy szót sem szólt. Csak a pénzt vizsgálta csendesen. Az asszony — láttam, tudom, érzem — kezet akart csókolni nekem halából, de nem merte megtenni, félt az urától.

Még a boltban árkuspapirost vettem, hogy majd abba csavaram a szenvedésben megromlott, megváltásban a testtől leszakított haját, azután eszembe jutott, hogy nem jól cselekedtem az elébb, mert hiszen ez az ember — Boldogság Szigetének lakosa — most tanult valamit. Megnöveszti az asszony haját, mint szomszédja tán a báránycájának (ha van neki) gyapját és esztendőre megint így lenyirja, csakhogy, akkor talán már hat forintot is elkér érte. És esztendő múlva nekem újra kötelességem lesz itt megjelenni, itt lenni, itt járni.

— Geldwirtschaft, Naturalwirtschaft — zugtak most újra fejembe, a korszakot, világot, vallást, erkölcsöt, mindent oly konciz egyszerűen kifejező szavak, amelyeket egykoron fiatal lelkesedéstől zugó fővel olvastam Friedrich Engelsben.

Föltekintettem Boldogság Szigetének egére. A nap matt világitásban, feltűnés nélkül lenyugodott. A hirtelen növekvő sötétség mind összebb szorította az eget és én kívántam... azt kívántam, bár szoritaná azt szűkre, olyan szűkre, amilyen szűk burára az én másod-perczenként zsugorodó szívemnek szüksége van. Egészen szorosra és csak az én szívem fölé zsugorítsa az eget.

Lakatos László.

Zay gondolta, Mikes sugta, Bercsényi kimondta.

— Árkus végben árkust
minek ir kigyelmed,
holott minden sillabára
igyelnek-figyelnek,
kár ott a langy lágyság,
lelkes jóbarátság,
azhol göggel pöffeszkedik
makacs urhatnáság,
(nékünk bizony befellegzett
Székelyország, Rácság).

Árkus nagy írását
abba csak nem hatta,
hiv szógái szapulását
per nekül hallgatta.
— Hazamék, ha van ég,
ádvent ünnepekre,
törvényt teszek mindenkben
legaliter, recte,
(csak egy padkát gyalulok még
kerékded kerekre).

Ujfent irni mene
abba csak nem hatta,
hahogy meglett, el is nyűtt az
politéros padka.
— Megyek mán, megyek mán,
majd csak hazamék mán,
kántorböjtre veszem részem
dárídón, diétán,
(most faragom rózsafából
az uj kapufélfám).

Árkus nagy levelét
abba csak nem hatta,
gömbölyü szép gyöngybetűit,
gonddal irogatta.
— Hazamék, ha van ég,
tán még Vizkeresztén,
kikurálom magam addig,
— megcsusztam, elestem, —
(koporsófán dolgozgatok,
most faragom, festem).

— Árkus végben árkust
minek ir kigyelmed,
odahaza varrják mán a
vég fekete selymet;

szemét minek rontja
kehes öreg csontja,
nem leszen már gondja soká
se Husztra, se Hontra, —
(Zay gondolta, Mikes sugta,
Bercsényi kimondta).

Emőd Tamás.

Saison.

Önéletrajz.

Pályázik a humoros önéletrajz-pályadíjra, melyet Halmos Izor irt ki. Jelige: »És há az irodalom még most sem fog felvirulni, akkor eheti a fene az egészséget«.

1884 január 20-án születtem abból az alkalomból, hogy Halmos Izor, kinck működése a szürke előidőkbe nyulik vissza, pályázatot hirdetett egészséges magyar humoristára. Édesanyám keresztkötés alatt küldött be a titkári hivatalba, s jeligés levelet is mellékelte hozzám. A pályadíjat azonban, formai okokból, nem nyertem meg, mert, különösen életem első napjaiban, kicsit formátlan valék és sem a külcsin, sem a belbecs iránt kellő fogékonysággal nem bírtam. De emlékszem rá, hogy mikor Halmos Izor a csomagból kibontott, éreztem, hogy életem egyik legnagyobb eseménye előtt állok, illetve fekszem. Ennek az érzésemnek azonnal kifejezést is akartam adni, de nem tehettem, amit azóta is sajnálok, mert még nem rendelkeztem a beszéd adományával. Arra is emlékszem, hogy Halmos Izort akkor még Izidornak hívták s nem irodalmat szokott olvasni szabad óráiban, hanem készpénzt, amit kamatra adott ki és pedig, úgy mondják, hogy ez a kamat sem zömöknek, sem köpczösnek, sem középtermetűnek nem volt nevezhető, inkább is nyuláknak, sőt igen magasnak. Van aki azt állítja, hogy a kamat, melyet Izor-bizrom szedett, egy fejjel kimagaslott az összes kamatok közül. Lehet azonban, hogy ez az állítás csak a Szent Lászlóról szóló népies legendának egy szintén legendás személyre, Szent Izóruszra és az ő kamatlábaira való alkalmazása. Tény azonban, hogy a sikertelen pályázás után visszaküldtettem anyámhoz, aki nem csüggedt e kudarczon, hanem továbbra is megtett mindent, hogy belőlem az a humorista váljon, ami kisvártatva csakugyan vált is:

— Nőjj, fiam, nőjj, — mondotta — s lehet hogy az leszél, ami Swift Jonathán az angolba, vagy Rác Pali a hegedübe. Nőjj, fiam nőjj, s ha Isten megsegít, te még megnyerheted az Izidor-díjak valamelyikét s akkor kék szalagot fognak a nyakadba akasztani.

Miután helyreigazitottam ezt a tévedést, mely a derbyvel való összecserélésből származott, a kisdédóvó-intézetbe léptem s tájékozást nyerve a világ akkori eseményeiről, a következő dal fakadt keblemből:

Halmos Izor a nagy férfi, kibén jó szív lakozik,
Fogjátok meg Halmos Izort, mert tovább adakozik!
Hogy pazaljon mihamarabb meg' muszáj azt gátolni,
Tessék talán ősz szakállát gyámság alá áttolni,
Mindegy néki irodalom, művészet, vagy goltura,
Ennek is jár három krajczár, annak is egy poltura,
Kutya ugat, macska nyávog és a színész alakit,
Haladnak a karavánok s Halmos Izor alapit.

A dédó-néni elragadtatva tapsolt s táviratilag közölte a költeményt Halmos Izráellel. Mivel azonban a szöveg utközben több értelemzavaró romlást szenvedett, Halmos ez alkalommal sem adhatta ki a pályadíját s csak távirati áldását küldte fejemre. Izor képét ekkor már medájjonban hordoztam keblemen s otthon, házi oltáromon, a nagy férfinak gipszből faragott pompás ércszobrára állott, melyet minden este hő imáimba foglaltam. Közben elvégeztem rendszeres elemi iskolai tanulmányaimat is és nyomban a hirlapírói pályára léptem, amely, akkor még, megkivánta ezt az alapos előkészültséget. Hirlapírói pályám egyenesen az Otthon-körbe vezetett, melyben, mint csaknem az egyetlen író és hirlapírót, igen nagy tiszteletben részesítettek. Itt láttam másodszor Halmos Izort, életem veres fonálát, amint beavatott irodalmi körökkel tartlit játszott s így szólt:

— Van egy dárdám, amire az osztrák-magyar bank fürdő-utczai fiókja is nagyoösszegű hitelt nyujtana.

Majd ezt mondá:

— Irassék magyar vigjáték, mely tárgyát az ősidőkből meríti.

Aztán hozzátette:

— Irassék magyar szomorujáték, mely tárgyát az ujidőkből keríti.

Megmeg így nyilatkozott:

— Irassék hosszabb költői elbeszélés, mely rövidebb legyen, mint a Mahábharáta.

Utóbb ezt jegyezte meg:

— Irassék rövidebb elbeszélőköltemény, mely hosszabb legyen, mint Dante Elveszett paradicsom-madara.

Akik körötte álltak, áhitattal néztek rája, s egyhangulag és szent lelkesedéssel ezt kiáltották:

— Kiguberáni! Kiguberáni!

Akkor még nem értettem ezt az olaszosnak hangzó szót, de azóta megtudtam, mit jelent. Hogy necsak pályázatokat írjon ki Izor, hanem guberálja is ki az összegeket, amikről szó van. Halmos Izor megtette. Egy-egy kupacz aranyat helyezett el egy sarokasztalon s azután, mikor a tartli-parti véget ért, magához intette Miskát, a pinczért s így szólott:

— Miska, pályázott valaki?

Miska háromszor érintette homlokával a padlót, keresztet vetett és ezt válaszolta:

— Nem, ó jókedvű adakozó! Ismét a kutya sem pályázott.

Erre Halmos Izor besöpörte az aranyakat és vidáman hazakoczogott.

Én pedig nőttem-növekedtem hirben és dicsben

s kezdtem a helyesírás alapelveit is elfelejteni. Halmos Izorról szóló ódát már palotában és kunyhóban egyaránt énekelték. Ezen szavakkal:

Alapított munkásházat, szükecskét és szorcskát.
Alapított a falára tizenhárom poloskát.
Állnak Pesten szürke házak, hiányosak némikép:
Mindegyikhez alapított még egy kedves nénikét.
Alapított egy czilindert a dalai lámára,
Alapított köpöcsészét a hordárok számára,
S nem hiába róla bömböl állandóan a lap itt,
Alapított egy fürjecsikét, amely hármat alapít.

Halmos Izor azonban még fiatal volt és erős, és százharmincz éves születésnapján épp úgy kitűzte a maga mindennapi pályadiját, mint Kazinczy és Csokonai idejében. A legöregebb emberek sem emlékeztek már egy ilyen halmosizorra, s az Akadémia is pályadiját tüzött ki, ezzel a kérdéssel:

— Ki volt Anonymus s jogosan azonosítják-e őt a dubniczi krónika és Turóczi krónikája Halmos Izorral?

A pályadijra azonban, mert Halmos Izor neve is benne volt, megint nem pályázott senki s így a tudományos világ tovább is csak a homályban tapogatózott. Ekkor történt velem, hogy halálom óráját közeledni éreztem s ágyam mellé szőlítottam jól megérdemelt gyermekeimet, így szólván hozzájuk:

— Fiaim, csak énekeljetek.

Halálom után másfél évvel, a mennyország könyvtárában egy több ezer kötetes műre bukkantam. Ez volt a címe: Halmos Izor összegyűjtött és kiadatlan pályadijai. Szent Liber, a könyvtár őre, magyarázólag fordult felém:

— Izor még lent van a földön és folytatja munkáját. Most Urunk, a jó Isten, akar pályázni egyik díjára, de ha még ő sem tudja megnyerni, akkor kénköves eső küldetik az Otthon-körre és Izor karhatalommal kivezettetik. Ámen.

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

Bu.

Utczára menni nem merek.
Itthon vannak az emberek.
Gyufát ivott a kis Kató.
Itt iskolakönyv kapható.

Egy ló az utcán elesett.
A krumplitermés kevesebb.
Valaki meghalt valahol.
A politika zakatol.

Albánia mizeg-mozog.
Gróf Ezmegez nyilatkozott.
Két főzé találkozott.
Az idő hűsre változott.

Letartóztattak egy papot.
Két tolvaj nem-tom-mit lopott.
A helyzet képe fokozott.
Egy ur az utcán pofozott.

Eltűnt egy ékszer-skatulya.
Nyitva színházak kapuja.
Előadnak több darabot.
Egy veszett kutya harapott.

Művészet, futball és zene,
Már valami más kellene.
Bukfencz, Pegoud, rigó, ragout,
Mindez már ócskaság-szagu.

Egyenleg. Mérleg. Áthozat.
Ó átok és ó kárhozat.
Látom, benned van a hiba
Te csunya rabi Akiba.

Pikk.

INNEN-ONNAN.

— VÉR. Világvárosi utcák, emeletes paloták, repülőgépek és távirópóznák között egy ódon menet: az oroszok zajonganak az utcán s a csöcselék döngeti a falakat, Kiebben ma tárgyalás van s a kultúra birkózik a fanatizmussal. A padokon tépett és üldözött zsidók ülnek, a kik haraggal néznek szembe a pódiummal; a katedrán bírák játszanak, kérdeznak és vallatnak, s az alatt a katonaság köszörüli a késeit. A tömeg vadsága újból babonákban tombolja ki magát, aki vérről panaszkodik, vért lehell; a monstruózus holttest izgatja az idegrendszerét s burkolt vágyainak a fanatizmusban talál tevezető csatornát. Ennek a népnek, amelynek farkas ordít be az ablakán s ereiben gabonapálinka futkos, kell a vér, amelyhez hozzászokott az erdők és hősivatagok dermesztő szomszédságában. A lappangó vágy előtör időnként, mint Baku mellett a petroleum, s ilyenkor felgyújtja a zsidót, akit az atyuska hivatalnokai először tartanak a kezei elé. A puszták szólnak az emberekből, az embervér, amely oly sokszor folyik szét a havon, a téli hidegek, az apró kunyhók, amelyekben nyersen eszik a húst, az egész természet, mely a parasztokat éhségre és gyűlöletre neveli, s mikor felrobban bennük a mámor... akkor elmennek Kiebbe. És a világ, Európa művelt közvéleménye úgy tesz, mintha csodálkoznék. Ez a csodálkozás azonban nem őszinte, mert mindenki tudja, hogy a vérvád igenis lehetséges mindenütt, ahol engedélyezik. Kulturállam és Oroszország között csak annyi a különbség, hogy a kulturállamban a ki nem nyomozott bűneseteket elkönyvelik egy nagy fekete könyvbe, noha ott, ahol zsidók vannak, e ki nem nyomozott esetek bizonyos százaléka még most is vérvádszagu. Oroszországban ellenben az esetek közül egyet, jó komplikáltat, jó homályosat, cdaadnak a népnek, hogy csináljon vele, amit tud. És a nép, amely kétezer év óta alig változott és még kétezerig sem igen fog megváltozni, legfőlőbb annyiban, hogy másféle módokon előállított pálnakát iszik, valóban vérváddá dolgozza fel az cdavetett falatot. És a zsidó, szegény, ott ül a vádlottak padján és csak azt tudja, hogy ő nem vette vérét senkinek, de mert ő nem rendőrség és nem hatóság, nem tudja megmondani, hogy ki ölte meg azt, akit megöltek. Pedig ezt várják tőle. Mert adva van egy holttest és adva van a zsidó, s amíg nincs adva a gyilkos, addig a holttest és a zsidó közti összefüggést az igaz orosz férfiak állapítják meg, — amikor a felsőbbség ezt megengedi. Hát most Kiebben megengedte, mert a népet a Czézárok óta szórakoztatni kell valamivel. S már a Czézárok is tudták, hogy a vérvád a legizgalmasabb szórakozás, tehát a maguk korának zsidait, vagyis a keresztényeket adták kölcsön a vérvád-mulatság számára. Ezt is tudja mindenki, mindenki tud mindent, de azért vérvád mindig lesz, amíg nép lesz, vallás lesz és vér lesz, mert ezek keverednek s a keveredésből hihetetlen dolgok kerekednek, amik tarkák, véresek, érthetetlenek, mint maga a tarka, véres és érthetetlen Élet...

— **Zilahi Simon.** Meghalt és magával vitt egy hatalmas porciót abból a szervező erőből, ami ezt a magyar kultúr-életet, amely körülvesz bennünket, gyorsan és erélyesen létrehozta. Lapkiadó volt, a Budapesti Hírlapnak s mindannak, ami e cím körül csoportosul, egyik megalkotója s mindvégig fáradhatatlan munkása. Mert nehogy azt higgye valaki, hogy a mai sajtót az újságírók csinálták meg. Megfordítva történt, a sajtó hozta létre a maga újságíróit és a sajtót, úgy ahogy van, néhány zseniális kiadó állította rá a mai sinekre. Nyilvánosság és pedig széles, nagy nyilvánosság nélkül nincs zsurnalizmus és Zilahi Simon volt az elsőik közül való, aki tudja, hogy nem néhány ezer, hanem sokszor tízezer példány a nyilvánosság, tehát ezt a nagy és igazi nyilvánosságot kell megadni a napilapnak. Ehhez pedig nem zsurnalisztikai nagyszerűségek kellenek elsősorban, hanem szervezés. A nagyszerűségek másod-sorban is következhetnek. Zilahi látta be elsőnek, hogy a napilap nagyhatalom, s nemcsak szellemi, hanem anyagi értelemben is az kell hogy legyen. Az ő kezdése óta jelent az igazi napilap házat, nyomdát, vállalatot, szóval kapitalisztikus forgalmi értékek egész halmazát. Aki a XIX. század végének magyar művelődéstörténetét megírja, elismeréssel fog megemlékezni Zilahi Simonról, aki odavitte a nyomtatott betűt, ahol addig legkevesebbszer fordult meg: a magyar gentry közé.

— **Uj szérumok.** Időges újsághírek, izgatott kapkodások, internacionális zűrzavarok között egyre gyakrabban bukkannak fel rejtélyek és megoldások, amelyek csaknem hetenkénti intervallumokban oldják meg az emberiség legfontosabb problémáit. A közérdeklődés reflektora most nagy szög alatt fordul, színházak, divatok, híres emberek egymásután vesztik el a jelentőségüket, amit a korszellem egykor hasztalan — rájuk aggatott. Az érdeklődés a természettudományok felé fordul, annak a princípiumait szeretné tőkésíteni s gyakorlati hasznot faragni belőlük. Az újságokban naponta jelennek meg felfedezések; a nagy pofon óta, amikor a tuberkulin csapta képén az emberiséget, nincs pihenés; tegnap a rákkérdést rendezték, tegnapelőtt a lueszt irtották ki, a francziák a tifusszal akarták megbirkózni s ma Nicolle szérumot talált fel a gonorrhoea ellen. Aki a napilapokat a kezébe veszi, meghallhatja az emberiség nyögését. A kör mint egy ember fekszik az újságok beteg-ágyán s nyűgös türelmetlenséggel új orvosságok után jajgat. Mindennap másat kér s mindennap akadnak új emberek, akik friss ideával vizsgáztalják. Így megy a játék egyre fokozódó türelmetlenséggel, az öregeket fiatalok lökik félre, új reménység után új desperáció következik, de a vágyak betöltetlenül merednek elénk. Mi van itt? Egy nagy terem, ahol élők suttoznak, halottak hallgatnak s a falakra valaki fekete kérdőjeleket pingált. Nem látjátok?

□ **Fordította...** Shaw Bernát fordította, mert Trebitsch Szigfrid írta. És pedig azért, mert ha Shaw Bernát írta, akkor Trebitsch Szigfrid fordította. Ennek a körforgalmi mondatnak az értelme pedig az, hogy Shaw Bernát most lefordítja angolra Trebitsch Szigfrid egyik darabját, azét a Trebitsch Szigfridét, aki Shaw Bernátot németre fordította. Shaw Bernát persze téved, Trebitsch Szigfridet nem kellene angolra fordítania, mert ezzel önmagának fog ártani. Az angolok ugyanis meg fogják tudni, hogy kicsoda Trebitsch Szigfrid, aki Shaw Bernát fordítója, s ez rossz fényt fog vetni Shaw Bernátra is. Trebitsch ugyanis rossz író, aki éppen a Shaw-fordításaival könyökölte magát előre. Ellenben Shaw Bernát jó író, aki a Trebitsch-fordítással csak hátrakönyökölheti magát. Az egész eset azonban élenken bizonyítja, hogy Shaw Bernát nem tud németül s nem olyan szorgalmas olvasója Trebitschnek, mint Trebitsch

Shawnak, mert ha olvasója volna, akkor nem válna fordítójává. Valószínű, hogy úgy fogja lefordítani a Trebitsch-darabot, hogy nem olvassa el, s ekként nem értesül arról, hogy mi van a darabban. Shaw furcsa ember, biztos, hogy meg tudja csinálni ezt is.

* * *

□ **Ha mi holtak...** Bizony, ha mi holtak feltámadunk, akkor megtudjuk, hogy minket holtakat, ha Ibsennek hívnak bennünket, kizárólag a Feld-család támogat már. Így járunk mi holtak. A közházban játszanak el bennünket az Irén művészei, s közben a Mátyás művészei a budai Arénában játszanak minket élőket, szombat és vasárnap délután. Hetven-hétezer korona szubvenczióért, vagy tudja Isten mennyiért. De hogy a holtak mért nem holtak, mért akarnak mindenáron élni és minden szombat és vasárnap délutánján, feltámadni, ezt az ördög sem érti. Irén feltámad, Mátyás feltámad s az élők meghalnak az utalattól s már nem tudják hová fordítani tekintetüket. Itt Ibsen holtteste darabolgat fel és árultatik utcán át kimérve, amott pedig a közrészvét ébresztetik ostor-csapásokkal, mért megint el akart aludni s megint elfeledkezett arról, hogy egy az Isten, Feld Zsigmond az ő prófétája, s a prófétának nagyszámu családja vagyon, melynek élnie kell s e szent célra még a holtak is feltámasztandók. Istenem! Ha mi holtak csakugyan feltámadnánk egyszer és sóprút vennénk csontkezünkbe!

SZÍNHÁZ.

A titok. (Vigszínház.) Az ember azzal a szilárd elhatározással foglal helyet a zártszékben, hogy hideg marad és nem ül föl a szerzőnek, ki tudvalevőleg számító darabmérnök, kegyetlen technikus... s a harmadik felvonás végén meglepődve és ujjongva kel fel és így szól: Ez nagy színház, c'est du grand théâtre. Bernsteint kissé nehéz dicsérni, egyrészt mert nem szoktunk hozzá, másrészt pedig önmagunkban már régen tehetségesnek és művésznek tartottuk, csak nem mertük megírni. Am ebből a darabból melegség és... igen, igen... poézis sugárzik ki, valódi, emberi költészet és a színpadon életek összeomlását érezzük. Egy modern nőnek született III. Richárd sötét lelke nyílik ki a színpadon, mint valami fekete liliom. Shakespeare idejében az ily titkot nem tudták megfejteni; de Bernstein kitüzi az új zászlót: pszicho-analízis és ezzel nemcsak a darabját és a hősnőjét magyarázza meg, hanem megnyeri magának a kritikusokat, a tudósokat és a... költőket. Csodálatos, hogy a bűnös nő mivé fejlődött az új francia drámában! Kezdetben volt a legkevesbé vétke ez a félvilági hölgy, azután jött a házasságtörő hitves, utána a hazaáruló nő, s végül most a l'art pour l'art gonosz asszony, a monomaniákus, a tébolyodott. Tíz évig kell a férje oldalán élnie, míg e titok egyszerre — s minő zivataros felvonásokban! — váratlanul felczikázik, s egy új, talán beteg típus jelenik meg a színpadon: Gabrielle, ki szétzuz minden boldogságot, melyet nem ő létesített és irígyel minden örömet, mely nem őmiattá ragyog. Nem kell misogynak lenni, hogy az ember belássa: a kis megszokott, ide-oda hazudozó nőtől e nagyszabású gonosz-tevőig minő egyenes és belátható ut vezet. A Vigszínház előadásában, mint egy hajdani hősi eposzban, a szőke és a fekete nő rettenetes harca nyűgözi le a hallgatót. A szőke, a bonyolultabb: *Kertész* Ella, a fekete, a nagyszerűbb: *Varsányi* Irén. A párviadal sokszor kápráztató. Kétségtelen, hogy Bernstein ezzel a súlyos, zengő darabjával rászolgál az irodalmi nemességre. Mit meg nem ér az ember! Ó, a nagy Henry, a *tour à tour* diadalmas, majd

katonaszökevény, majd a hithű Franciaország szégyene, majd a Comédie kedvence, majd a szinpadi börzeügynök, ő, Bernstein... ime, freudista és pszichológus lett.

Sz. L.

A préda. (*A Magyar Színház bemutatója.*) Schnitzler annyira a mienk, annyira magyar, szinte budapesti író, hogy minden sorára kíváncsiak vagyunk. Ezért azt is szívesen vesszük, hogy a *Magyar Színház* egy régi darabját kotorja ki a fiókból, amely nem teljesen reprezentálja a bécsi író. Azóta már messze távolodott az ilyfajta problémáktól. Magasabb csúcsokra jutott. Oda, ahonnan az egész életre kilátás nyílik. Embereket lát, akik a saját problémájuktól szenvednek. Ez csak tételes darab: a párbaj problémája reszket rajta végig, lelkek és emberek vergődnek a konvencziók gyűrűjében, feszültség üli meg az atmoszférát. A vihar hangos és drámai. Csattogása villamos és megrendítő. Néhol a schnitzleri drámai dialektika is kiütözik. Örülünk, hogy láttuk a drámát, de a színházból csak néhány halvány emléket viszünk el. *Réthey* apró szerepéből egy egész élet beszél: nemes, nagy színész. *Csortos, Z. Molnár* a munkájukat végzik, jól. *Verő Márta*, aki most mutatkozik be, csinos leány, kellemes színésznő, akire figyelni kell. *Salgó Ernő* fordítása friss és ötletes.

Hanako. A sárga emberek lelkét nem ismerjük. Másodkézből kapjuk az adatainkat, Lefcadio *Hearn*-tól, Pierre *Loti*-tól és ujabban Paul *Claudel*-tól, meg a japán operettek-től. Ha a vendéglőnkbe véletlenül betéved egy japán, hosszan bámulunk rá és görcsös erőlködéssel találgatják, vajjon mi lehet e közönyös fa-arcz mögött? Ázsia nyugodt, buddhista lelke mindörökké idegen nekünk. Kissé állatkerti érdeklődéssel nézzük őket. *Hanako*, a japán tragika (*Sada Jacco* utódja) egy színházi estén kinyitotta a szemünket, áthidalta az ezredéves távolságot és azt a még nagyobb távolságot, amely két messzeszakadt, idegen fajta közé feszül. *Sada Jaccót*, a japán *Dusé*-nek nevezték. *Hanako* más. Talán a japán *Susanne Després*. Még az elődjénél is veristább. Gesztusának skálája oly tág és finom, hogy bizarr kotkodácsolását is értjük. Ugy gesztikulál, mintha néma lenne. Nem ismerjük a pedigree-jét, de úgy véljük, hogy a nép gyermeke. Egy pesztonkát játszik, aki fészülködik, piperézi magát, az urnője piros selyem köpenyét veszi magára és (tévedésből) leszurják. Apró kis bohózat, apró kis demokrata tragédia. Hogy tud meghalni. Oly részletességgel mimeli

a halált, hogy azt kell hinnünk, a japánok csak erre kíváncsiak. A halál hörgésének száz fokozata, száz árnyalata van. Látni a látcsövön, amint megüvegesedik a szeme. A kacaja és a jókedve épp ily gazdag. Elárulja a japán lélek legintimebb titkait. Elemi erővel hatott reánk. Ugy tetszik, hogy az igazi színészet internacionális.

IRODALOM.

Noteszlevelek.

1. Lejáró pályadíjak, — olvassa az ember nap-nap után a napilapok irodalmi rovatának őszi vigasztalanságában és vágyakozva sóhajt fel: bárcsak végképp lejárnának már egyszer ezek a hamis kulturamérők, ezek a bolondul ketyegő időgépek, amikkel elkeseredetten bajlódunk még a jobb sorsra méltó irodalmi társaságok is. Vagy csakugyan komolyan hiszi még valaki, hogy pályadíjakkal lehet irodalmat csinálni, hogy egyáltalán lehet csinálni az irodalmat? És hozzá még évről-évre ismétlődő makacs és reménytelen kívánságokkal. Meddig fogják még hirdetni a mohácsi vész előtti korból kívántató verses tragédiákat, középfajú drámákat és Mátyás idejéből vett témájú, hosszabb elbeszélő költeményeket? Minden, minden megváltozott azóta, ami csak távoli vonatkozásban is van az irodalommal, amióta kitűzték ezeket a pályadíjakat, a pályázatok meddősége ezt mindennél jobban bizonyítja, de azért senkinek sincs bátorsága megváltoztatni az örökhagyók rendelkezését. Pedig végre is nem a magánkegyelet ápolása, hanem az irodalom fellendítése volt az örökhagyók intenciója abban a régi jó időben, amikor még pénzt adtak az emberek az irodalomért. De ez mind nem segít a dolgon. Műfajok kipusztulhatnak, a pályadíjakban nevük és emléküik élni fog örökké, s ha az utolsó fókát is megeszi majd az utolsó eszkimó, a középfajú dráma a Jagellók korából még akkor is megkívánatik, verses forma előnyben, lapszámozva és bekötve. Be. A jászol mellé.

2. Igen épületes látvány az, ami a sajtóban egy-egy premiér körül kritika czimén történik napjainkban. Ha külföldi szerzőről van szó, a kritikusok, akik egy humorista kesernyős fölosztása szerint impresszionistákra és unokatestvérekre oszthatók, előbbi minőségükben teszik le a vizsgát, — két-három kivétellel — igen izzadván és minden



ELKÁN GYULA

szücs,
szőrmenagyáruháza

Művészies
divatlap
bérmentve

Budapest,
♦ **kizárólag**
♦ **Károly-**
♦ **körút 19**

másról beszélve, csak éppen a darabról nem, amelynek értelmes kivonatolása már érdemszámba megy. Hazai szerzőknél az unokatestvéri alap a döntő, esetleg az »ennek bedőlni« című magyar esztétikai vezérelv, amelynek érvényre juttatása körül csak a leghajmeresztőbb tájékoztatatlanság elárulására marad hely és idő. A teljes felelőtlenség illata lengi át ezeknek a közleményeknek nagy részét, amelyek különben nemcsak szindarabok nyomában, de egy-egy jelentősebb könyv megjelenése alkalmával sem hiányoznak. Így állította egyik jeles novellistánk egy másik jeles novellistánkat nemrégiben Dosztojevszkijjal egy sorba olyan nyugalommal, amilyennel Marlowt egy kalap alá fogja D'Annunzioval. A legteljesebb anarchia vadvirágai virítanak a magyar kritika melegágyában, amelyben a lírától a politikáig minden virág nyílik, csak éppen az értékmegállapító módszer tüskéi szerénykednek egy-egy sarokban a gyom között. Csak jót, vagy csak rosszat, ez a jelszó az egyéniségek megdicsőülésének gyönyörű korában, és a tanulmányi közönség természetesen nem tiltakozik a kényelmes megállapítások ellen. A megkritizáltak még kevésbé, mert ha dicsőítést kaptak, még a legizléstelenebbet is, rendben van a dolog, ha pedig a dorong kerül elő, akkor a korrupcióra lehet hivatkozni. És ha minden kritikusnak igaza van, miért ne lehetne igaza a megkritizáltaknak is. Egy igazsággal több vagy kevesebb, igazán nem zavarja a magyar irodalmi viszonyok személyek körül gyűrűző czirkulusait. Pláne ha az az igazság épp olyan csendes ártatlan, mint a többi, amiről már nem is illik beszélni.

C.

Desider Kosztolányi: *Die magische Laterne.* Egy új nagy-követet küldött a magyar irodalom a Lajtántultra... a Lajtántultra, mely kezdődik a Presse vasárnapi Litteraturrubrikájában és végződik a Temps Notes Litteraires-jei között. A legirodalmabb irodalom ez, amit a külföldnek adhatunk, mert ez a költő érzékeny és finom, mint Thomas Mann, ideges, mint Eulenberg, kísértetlátó, mint Ewers és nagyszerű, mint E. T. A. Hoffmann, — így talán már azt is megmondottuk, kihez fogják őt mérni odakünn. A nagyokhoz, a novella hercegeihez! Ez elbeszélések... milyen élénken érezzük!... nem is voltak magyar földre valók, a hőseik egy elfinomultabb kultúra gyermekei, a levegőjük hidegebb és ózonosabb, mint a sulyos, egészséges és forró magyar ájer. Emlékeztessünk a novellákra? Majdnem mind e hasábkon jelentek meg. A legszebb köztük az az exotikus és lila fényben égő infernalis mese az elszálló luftballonról... szegény Chohnoky Viktorról; de nem mulik el szívünkben Huch Krisztina csodálatos látogatása sem, ez az eredetiségben és merészségben világhíre hivatott történet. A fordító Stephan J. Klein szerényen és megértően vonul a háttérbe és csonkítatlanul bocsátja az olvasó elé Kosztolányi hangját... ezt a férfias, de sok szenvedéstől és virrasztástól bágyadó meleg tenort, mely mindig, mindig az elmúlásról dalol. Ó, látjuk magunk előtt a konok német kritikusokat: »Schon wieder ein Ungar!« és dühösen kezdik olvasni. És tíz perc múlva, halkan s a czvikker alatt átnézve a szomszéd íróasztalhoz: »Und doch, Herr Kollege, diese Ungarn...«

Minden ízében hazai gyártmány a világhírű Réthy-féle pemetefü-czukorka, a köhögés és rekedtség e jól ismert házi-szere. Gyermekeknek is adható, mert drasztikus szereket nem tartalmaz, kellemes ízű, az étvágyat, a gyomrot, fogakat nem rontja. A dobozon és a czukorka minden darabján rajta lóg a név: Réthy. Ára 60 fillér minden gyógyszerárban és drogériában.

HETI POSTA.

S. M. Belgrád. Szép öntől, hogy ránk gondolt, de az ilyesmi nem programja *A Hét*-nek. Napilapok valószínűleg szívesen látnák.

Tra. s. Felvilágosítást szívesen adnánk, de ezek magán-természetű adatok, amikől nekünk sincs tudomásunk.

K. R. Temesvár. Megtörténhetik, hogy or kerül arra is, de türelmem kell 'ennie.

Ibolya. Divatjukat mult, langyos dolgok, csodálatos, hogy ön tart róluk valamit.

Makó. F. A. Köszönet, de az ajánlatot nem vehetjük igénybe.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetség (ezelőtt: Első Leánykiházasító Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863. Folyó év szeptember havában 1,258.000— K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,213.000— K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 223.721'60 K fizettetett ki. 1913 január 1-től szeptember 30-ig bezárólag 11,369.400— K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 9,895.800— K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a folyó évben 1,528.860'61 K és az intézet fennállása óta 21,954.154'61 K fizettetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik, a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

AZ új Berson Gummisarkok

A legelőkelőbb
márka!



Roskátag volt valamikor
Az öregek lépte;
Öreg ember a fiatal
Nagy irigyen nézte.
Ma megjött a megváltója
Roskátag járásnak,
Fiatalok és öregek
Az új „Berson” gummi-
(sarkon)
Ruganyosan járnak.

Előnye: utolérhetetlenek!

Czipészétől kifejezetten BERTSON jegyű gummisarkot kérésre és másilyent utasítson határozottan viseze. — BERTSONMŰVEK, Budapest VII.



szénsavas Borax
üdit, szepit, fiatalit.
11 levél: 30 fillér 1 doboz 1 korona

Pattanást, mitesszert, bőrvörösséget elmulaszt. Borsónysíma, rózsás, üde, bájos arczzsint ad.

EGO pipere boraxszappan... K 1.—

EGO pipere boraxcrém... K 1.50

Füvaktár: **KISS LÁSZLO** drogeria Budapest, Baross-utca 81.

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.

Zsuffa utóda **FÜREDI ÁDÁM** Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)

Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Telefon 94—07.